ОҢАЛТУ ІСІН ЕРТЕ БАСТАУ БАЛАНЫҢ ҮЙЛЕСІМДІ ДАМУЫНА ЫҚПАЛ ЕТЕДІ

5-бет

КИЛЛЕРДІҢ ҚАТЕЛІГІ

8-бет

ЗАҢ газеті

zangazet@mail.ru

№49 (3580) 4 шілде 2023

ZANMEDIA.KZ

Қоғамдық-саяси, құқықтық газет

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

МЕЙІРГЕР – ЖАНЫ ҚЫСЫЛҒАНҒА ЖӘРДЕМШІ

Қай кезеңде де, қай мезгілде де қоғам үшін қадірлі мамандықтар бар. Олардың өзектілігі күн өткен сайын артып, қажеттілігі сәт сайын сезіледі. Медицина қызметі осындай сұраныстағы санаулы мамандықтардың алдыңғы сапында. Дәрігер жаны қысылғанға – жәрдемші, ажалмен алысқанға – арашашы. Сөйте тұра олардың тынымсыз еңбегі мен адал қызметі аз насихатталады, тіпті кейбірі айтылмайды да.

(Соңы 3-бетте)

САРАП

ҚОҒАМДЫҚ БАҚЫЛАУ БОЛҒАН ЖЕРДЕ САПА АРТАДЫ

Қазақстандағы сот билігінің ашықтық қағидаты сот жүйесінің жұмыс істеудегі ашықтығына, көрнекілік және есептілік тұжырымдамасына жатады. Бұл заңның үстемдігін қамтамасыз етудің және сот жүйесіне деген қоғамдық сенімді нығайтудың маңызды аспектісі. Еліміздегі сот билігінің ашықтығы қағидаты Конституцияда және түрлі құқықтық актілерде бекітілген.

Конституция әділетті сот ісін жүргізу және істерді көпшілік алдында қарау құқығына кепілдік береді. Ол сондай-ақ, ашық сот жүйесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылатын судьялардың тәуелсіздігі мен бейтараптығын көрсетеді. Ашықтықты арттыру үшін Қазақстан бірқатар шара қабылдады. Осындай шаралардың бірі – ашық сот тыңдауларын енгізу. Ашық сот тыңдаулары жұртшылық пен бұқаралық ақпарат құралдарына құпия ақпаратқа қатысты жағдайларды қоспағанда, сот отырыстарына қатысуға және оларды бақылауға мүмкіндік береді. Мұндай ашықтық ерікті шешімдердің, сыбайлас жемқорлықтың және билікті асыра пайдаланудың алдын алуға көмектеседі және сот ісіне қоғамдық бақылауды қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар, Қазақстан сот жүйесіне қатысты ақпаратқа қол жеткізуді жақсартуға күш салды. Елде сот шешімдеріне, іс материалдарына және басқа да тиісті ақпаратқа қол жеткізу құқығына кепілдік беретін кешенді құқықтық база құрылды. Бұл көпшілікке сот ісін жақсы түсінуге мүмкіндік береді және есеп беруді қамтамасыз етеді. Қазақстан сондай-ақ, судьялардың кәсібилігі мен адалдығын арттыруға бағытталған реформаларды жүзеге асырды. Судьяларды іріктеу және тағайындау процесін жетілдіру, сондай-ақ, тұрақты оқыту мен біліктілікті арттыру үшін мүмкіндіктер беру бойынша шаралар қабылданды. Бұл қадамдар сот шешімдерінің сапасын жақсартып, қоғамның сот жүйесіне деген сенімін арттыруға бағытталған. Айта кететін жәйт, Қазақстан сот жүйесінің ашықтығын арттыру үшін технологиялық жетістіктерді енгізді. Сот хаттамаларына қол жеткізуді жеңілдету және жұртшылыққа істердің барысын бақылауға мүмкіндік беру үшін электрондық іс жүргізу жүйелері мен онлайн-платформалар енгізілді.

Алайда, Қазақстан сот жүйесінде ашықтықты ілгерілетуде прогреске қол жеткізгенімен, жақсарту үшін әлі де проблемалар болуы мүмкін екенін атап өткен жөн. Елдегі әділ құқықтық ортаны қамтамасыз ету үшін сот жүйесінің ашықтығы мен есептілігін одан әрі арттыру бойынша күш-жігер жұмсау жалғасуда. Қазақстандағы сот билігінің транспаренттілік қағидаты құқықтық мемлекет пен заңдылықтың негізгі қағидаттарына сәйкес келеді. Ол соттар қызметінің қолжетімділігі мен ашықтығын қамтамасыз етуден, сондай-ақ, судьялар мен сот процесінің барлық қатысушылары үшін ашықтық қағидатын сақтаудың міндеттілігінен тұрады. Қазақстан заңнамасына сәйкес соттар сот процесінің ашықтығын қамтамасыз етуге және барлық мүдделі тұлғаларға оған қатысу құқығын беруге міндетті. Сонымен қатар, сот отырыстары мен қабылданған шешімдер туралы ақпарат көпшілікке қолжетімді болуы керек.

Қазақстанда сот билігінің транспаренттілігін жақсарту үшін мынадай шаралар жүргізілді:

- судьялар мен сот жүйесі қызметкерлерінің біліктілігін арттыру;
- электрондық құжат айналымын енгізу;
- сот органдарының қызметі туралы ақпараттың ашықтығы мен қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін мамандандырылған интернет-порталдар құру.

(Соңы 4-бетте)

ЛЕБІЗ

ТУҒАН КҮНІҢМЕН, АСТАНА!

Биыл Астана қаласы үшін ерекше жыл. 1998 жылы 6 мамырда Ақмола қаласының атауы Астана болып өзгерді. Яғни, Алатаудан Арқаның төсіне көш түзеген елдің ескі де жаңа қалаға бас қала атауын бергеніне биыл 25 жыл толыпты. Бұдан бөлек, «Астана күнінің» мемлекеттік мереке ретінде күнтізбеге енгізілгеніне де тура 15 жыл өткен екен. Мұндай жарлық 2008 жылы 6 шілдеде жарық көргенінен қалың жұрт хабардар.

Ширек ғасыр ішінде Астана айрықша келбетке, айтарлықтай танымалдыққа ие болды. Есілдің жағасындағы көркі шаhар қазақтың ғана емес, Қазақстанды көрсем деп келетін шетелдік туристердің сүйікті мекеніне айналды. Елордамыздың республикалық және халықаралық айтулы іс-шаралар мен кездесулердің орталығы ретінде мойындалғаны да мәлім. Әр үш жыл сайын өтетін әлемдік және дәстүрлі дін көшбасшыларының съезі, 2011 жылы өткен қысқы Азиада ойындары, Сирия мәселесіне арналған «Астана процесі» және «ЭКСПО» халықаралық көрмесі секілді айтулы шаралар сөзіміздің дәлелі.

Ақмоланы ел ордасы ретінде таңдауға байланысты кезінде 32 негізгі өлшем-пайым ұсынылған болатын. Әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштер, коммуникация, көліктік инфрақұрылым, құрылыс, еңбек ресурстары және басқа да негізгі салалар бойынша қарқынды дамуға жас мемлекеттің жаңа астанасында мол мүмкіндік болатыны, сонымен бірге, климат, ландшафт, сейсмологиялық жағдай, қоршаған орта өте қолайлы екені халыққа жеткізілген еді. Жиырма бес жылдың ішінде тәуелсіз Қазақстанның жаңа елордасы таңдаудың дұрыс, дәл жасалғанын растады. Әсіресе, қалаға шоғырланған халықты, өсіп, өркендеп жатқан қаланы, өркениетке ұмтылған жастарды көріп көз қуанады. Соның ішінде, ширек ғасыр ішінде Астана қазақы танымды, мемлекеттік тіл мен дәстүр-салтты дәріптеудің алтын бесігіне айналды.

Биыл он бесінші рет атап өтілгелі отырған Астана күні тек бас қала тұрғындары үшін ғана емес, республика халқы үшін маңызды мейрам. Осындай атаулы күнді атап өтудің мазмұны мен мәні өзгеріп келеді. Соның ішінде елорданың тарихын, жаңа қаланың бет-бейнесін жасауға атсалысқан мамандардың атын танытып, еңбегін дәріптеуге басымдық берілуде. Сондай-ақ, отшашудан бас тартудың өзі билік пен халықтың ойы мен мақсаты бір екенін аңғартады. Ендеше, елдің ұсыныс-лебізі тыңдалып, елдік мұраттар бастау алатын бас қаламыздың туған күні құтты болсын!

Алмаз ӘСЕНҒАЗЫ

МІНБЕР

СУДЬЯНЫҢ СҮЙЕНЕРІ - ЗАҢ МЕН АР

Қазақтың құқықтық алаңындағы билердің беделі жоғары. Тарихта таспаланған «Қасым ханның қасқа жолы», «Есім ханның ескі жолы», «Әз-Тәукенің Жеті Жарғысы» секілді халыққа бағдар болған басты заңнамалардың негізін қалаушы да, мінсіз жүзеге асыраушы да – билер.

Өз дәуірінде заңгердің де, із кесуші мен прокурордың, адвокат пен медиатордың, елші мен соттың қызметін қатар атқарған билердің қаншалықты білімді, әмбебап, бірегей болғанын дәлелдеу артық. Ал бүгінгі судьялар – билер ісін жалғаушы. Бүгінгі судьялардың да атқаратын қызметі, мойнына алған міндеті билер ісінен бір мысқал да кем емес.

Конституцияда судьяның тәуелсіздігіне, мәртебесіне кепілдік берілген. Ата Заңның 77-бабының 1-бөлігінде: «Судья сот төрелігін іске асыру кезінде тәуелсіз және Конституция мен заңға ғана бағынады» десе, 2-бөлігінде: «Сот төрелігін іске асыру жөніндегі соттың қызметіне қандай да болсын араласуға жол берілмейді және ол заң бойынша жауапкершілікке әкеп соғады» деп көрсетілген. Осы бапта: «Нақты істер бойынша судьялар есеп бермейтінін» де заң шығарушылар естен шығармаған.

Қарап отырсақ, бұрынғы билер мен бүгінгі судьялардың мақсат, міндеті мен қоғамдағы функциясы бір. Би бабалардан судьялардың айырмашылығы құқықтық, зайырлы мемлекетте төрелік етіп, барынша ашық, әлеуметтік желілер белсенді жұмыс істейтін қоғамда қызмет етіп отырғанымен байланысты болса керек. Өйткені, билердің айтқан кесімі, шығарған шешімі бұрын сөзсіз орындалатын. Бидің айтқан сөзі халыққа заң еді. Ал қазір сөзді түрлендіру, сөзден сүріндіру, сөзді бұрмалау жиі орын алатынын мойындауымыз керек. Сондықтан судьяларға енді әр сөзіне сақ қарап, ойының басқаша бұрмаланып кетпеуіне көңіл бөлу маңызды. Бұлай болмаған жағдайда бұқаралық ақпарат құралдары мен әлеуметтік желілерде заңның талаптарын емес, судьяның бітім-болмысын талқылау арқылы, сот саласына теріс пікір қалыптастыру орын алады. Біз өзіміз қызмет етіп отырған сот билігінің беделіне нұқсан келтірмеу, жұмысына көлеңке түсірмеу үшін заң шеңберінен шықпауға, ар межесінен аттамауға тиіспіз. Өйткені, соттың беделі – мемлекеттің беделі. Демек, соттың жұмысын ақсатып, атына кір келтіру – мемлекеттің беделін төмендетумен тең.

Қазақстандық соттың жұмысын жақсарту мақсатында қолға алынып жатқан іс-шаралар қомақты. Сот жүйесіндегі реформалар нәтижесінде салада үлкен бетбұрыстар орын алды. Мамандандырылған соттардың құрылуы, алқабилер институтының тәжірибеге енгізілуі, медиацияның қоғамда кең сұранысқа ие болуы, жаңа заңнамалардың қабылданып, сот жұмысын цифрландыруға қадамның жасалуы қазақстандық соттың қызметін жаңа биікке көтерді. Судьялыққа үміткерлерге қойылатын талаптың жыл сайын күшейтілуі сот корпусына білікті мамандарды шоғырландыруға жол ашты. Ал сот әкімшілігінде орын алған өзгерістер білімді, талапты сот қызметкерлеріне таңдау жасап, сот жұмысын тиімді,

Тілеп ТАЛАНТ,
Қызылорда қаласының мамандандырылған тергеу сотының судьясы

ұқыпты ұйымдастыруға мүмкіндік туғызды.

Мұндай игіліктерден Қызылорда облысының соттары да шет қалып отырған жоқ. Биыл өңір соттарының халыққа қызмет етіп, әділ төрелік көрсетіп келе жатқанына 85 жыл толды. Елге адал қызметімен саланың жандануына үлес қосқан барлық сот ардагерлеріне айтар алғысымыз шексіз. Ардагерлер қағаз бен қалам жетіспейтін, тозған, ешбір жағдай жасалмаған ғимараттарда жұмыс істей жүріп, сот жұмысын атқарды. Сол кездермен салыстырғанда бүгінгі судьялардың қызмет етуіне толық мүмкіндік қарастырылған. Жаңа технологияның арқасында сот отырыстарына қашықтан қатысу, сотқа шақырту мен сот құжаттарын онлайн алу, сот процестерін таспаға жазу жолға қойылды. Отандық заң базасы да халықаралық талапқа жауап береді. Ендеше, бүгінгі судьяларға керегі – заң мен арды басшылыққа ала отырып, қос тараптың көңілінен шығатындай тура төрелік жасау ғана. Бұл міндетті жоғары деңгейде атқару судьяларға міндет.

ПАЙЫМ

РЕФОРМАЛАРДЫ САПАЛЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ ЗОР

Әділ сот жүйесі – тәуелсіз еліміздің берік негізі. Сот жүйесін дамыту, нығайту әрі жаңғырту, халықтың сот төрелігіне деген сенімін қалыптастыру мақсатында мемлекетімізде жүйелі жұмыстар тоқтаусыз жүргізіліп келеді. Оның ішінде, ылғи жақсы істердің бастамашысы болып, сот саласындағы мәселелердің оңтайлы шешімін тауып, реформаларды сәтті жүзеге асыруда төрт жыл сайын өткізілетін судьялар съезінің орны бөлек.

Атап айтсақ, алғашқы съезде судьялыққа үміткерлерді іріктеудің тәртібін қалыптастыру, судья әдебіне қатысты талапты қатайту мәселелері мінберге шығарылған еді. Одан бөлек, Судьялық әдеп кодексі қабылданды. Ал, екінші съезде соттарды материалдық-техникалық жақтан қамтамасыз етуді Әділет министрлігінен Жоғарғы Сот жанындағы Соттық әкімшілендіру комитетінің құзырына беру, соттарды мамандандыру күн тәртібіне қойылды. III съезде алқабилер институты, қылмыстық жазаны ізгілендіру, өлім жазасын орындауға мораторий енгізу сияқты ірі-ірі бастама көтерілді. Бұл съезден кейін «Алқабилер туралы» заң қабылданып, алқабилер мәртебесі айқындалғанын қоғам жақсы біледі. IV съезде сот өндірісін оңтайландыру, судьяларды іріктеу талабын күшейту, санкция беру тетігін енгізу бастамалары шешімін тапты. Ал, 2009 жылы өткен V съезд тергеу әрекеттеріне соттар тарапынан бақылау жүргізуді кеңейту, кәмелетке толмағандар істері жөніндегі соттарды құру, медиация институты, соттарды ақпараттық технологиялармен жабдықтауға жол ашты. Осы орайда, жыл сайын медиация институының қанат жайып, дау-дамайлардың бітіммен шешіліп отырғанын ерекше атап өткен жөн. Мәселен, биыл елімізде татуласу арқылы 50 мыңға жуық дау шешімін тапқан. Сондай-ақ, татуласумен 1,5 мыңға жуық әкімшілік іс аяқталған. Жалпы, медиация институты негізінде біздің елде фронт-офистер мен медиация кабинеттері көптеп ашылып, татуласу орталықтары құрылып, Билер кеңесі өз жұмысын бастады. Осы съезге арқау болған соттағы электронды технологиялардың орны тым бөлек. Себебі, заманауи сервистерді қолданысқа енгізудің нәтижесінде қоғам үйден шықпай-ақ сот қызметіне оңай қол жеткізіп, сот отырысына қашықтан қатысуға мүмкіндік алды. VI съезде судьялар қауымдастығының сот төрелігін атқарудағы басты міндетінің бірі — кәсіби біліктілікті арттыру екені атап өтілді. Судьялардың VII съезінде Бангалор принциптеріне негізделген жаңа Судья әдебі кодексі қабылданды. Карантин салдарынан онлайн өткен судьялардың VIII съезіне 400-ге жуық делегат пен мейман қатысқан еді. Мемлекет басшысы аталған съезде сот-құқық жүйесін одан әрі дамыту идеологиясын айқындап, судьялар корпусының таяу кезеңдегі басым міндеттерін көрсетіп берді. Осылайша сегіз рет өткізілген съездің сот жүйесін дамытудағы стратегиялық маңызы зор десек артық айтқандық емес.

Сонымен қатар, еліміздің сот жүйесіндегі тағы бір тың жаңашылдық бұл Әкімшілік әділет институтының тәжірибеге енуі еді. Аталған институттың бүгінде қолданысқа енгеніне екі жылдан енді асса да сот және әкімшілік практиканың біркелкілігі қалыптасып үлгерген. Сондай-ақ, еліміз бойынша өткен жылмен салыстырғанда тұрғын үй, салық және жер даулары бойынша келіп түскен әкімшілік істердің 21% өскені байқалады. Бұл өз кезегінде қоғамның сотқа деген сенімін білдірсе керек.

Қорыта айтсақ, сот жүйесіндегі реформаларды сапалы жүзеге асыру, қоғамның соттарға деген сенімін арттыру, азаматтардың құқығын қорғауды күшейту жұмыстарын белсенді жалғастыру, сот қызметін цифрландыру және роботтандыру бойынша салмақты жұмыс жалғаса бермек.

Айдарбек ТЛЕНОВ,
Маңғыстау облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының судьясы

БІТІМ

РЕНІШ ҰЛҒАЙҒАН САЙЫН ӨКПЕГЕ ҰЛАСАДЫ

Ұрпағын адалдыққа тәрбиелеген қазақ келіспеушілікті кейінге қалдырмай, ортақ келісіммен шешуге тырысқан. Реніш ұлғайған сайын өкпеге ұласады, оның соңы ағайынның араласпауына, араздасуына алып келеді.

«Алдыңа келсе, атаңның құнын кеш» деген тағылымды сөздің төркіні де осыдан шыққан. Әйтпесе, атадан, туғаныннан қастерлі не бар? Осы отбасы бірлігін, ауыл-аймақ татулығын сақтаудың, кешіру, кектенбеу, келісімге келудің қалыптасқан дағдысы қазақтың құқықтық негізінің қалануына, бітімгершіліктің орнығуына түрткі болған сыңайлы.

Медиацияны жандандыру бойынша түрлі іс-шаралар атқарылып жатыр. Соның ішінде құзырлы орындармен түрлі меморандумдарға қол қойылып, қаншама медиация бұрыштары, татуластыру бөлмелері, медиация орталықтары ашылды. Кез келген сот ғимаратына кіріп барсаңыз, көрнекі жерде ілініп тұрған «Медиация туралы» заңды, медиативтік келісімге келудің тәртібін кеңінен түсіндірген жазбаларды көзің шалады. Ал көз үйренген жаңалыққа көңіл сенеді. Медиацияның тиімді, пайдалы екенін сөзбен насихаттап қоймай, медиаторлардың айтуымен нақты мысалдар арқылы түсіндірудің де нәтижесі зор.

Өкінішке қарай, бүгінге дейін медиаторлар мен адвокаттар дауларды сотсыз шешуге тырыспайтын, көпшілігі бірігіп әрекет жасауға ынталы емес еді. Соның кесірінен азаматтар да көмектесетін, дауды шешудің тиімді жолын нұсқайтын мамандардың жоқтығынан келісімге келуге құлшынбайтын. Тіпті, тараптар өзара келісімге келгенде ортақ уәждің орындаларына сене бермейтін еді. Ал, «Татуластыру: сотқа дейін, сотта» жобасы осы мәселелерді біртіндеп жолға қойып, медиативтік келісімдер санының артуына қол жеткізіп келеді. Медиаторларды ынталандыру, медиация бөлмелері мен орталықтарын ашудың арқасында тараптар жаңа институттың пайдасын біліп, дауды мәмілемен бітіруге ынта танытуда.

Ш.АБИЛХАСОВА,
Жаңаөзен қалалық сотының әкімшісі
МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫ

КЕСЕЛ

САҚ БОЛЫҢЫЗ, АЛАЯҚ!

Еліміздің экономикасы дамып, әлеуметтік қарым-қатынастар жоғары деңгейге көтеріліп, жаңа инновациялық құрылымдар көбейген сайын алаяқтық қылмысын жасаудың тәсілдері де өзгеріп келеді. Алаяқтықтың пиғылы – жеңіл табысқа оңай кенелу, пайдакүнемдік.

Алаяқтар көбінесе әртістік дарыны бар, өтірікті шындай етіп жеткізетін айлакерлігі басым адамдар. Олар жақсы киініп, шешен сөйлеп, сенім тудыруға тырысады, кейде лауазымды тұлғалардың атын пайдаланады. Олар тез әрекет етіп, құрбанының ойлануына, басқадай ақпарат алуына мүмкіндік бермейді. «Тез шешім қабылда, әйтпесе үлгермейсің» деп асықтырғандықтан, зардап шегуші оның ұсынысын қабылдауға мәжбүр болады. Тіпті, оларды сендіру үшін нотариалдық кеңсеге шақырып, ақшасын қарыз берген деп жаздырып қолхат алады. Көбінесе жапа шеккен адамдар өзінің не істеп жүргенін түсінбей қалады. Алайда, алданбаймын деп тұрған адамдар алаяқтың айтқанын қалай істеп, жетегінде қалай кеткенін білмей, сезбей де қалады. Алаяқтықтың көп тараған тәсілдері: мемлекеттік бағдарлама бойынша тұрғын үй алып беру, үй салу үшін жер учаскесін алып беру, жалақысы жоғары жұмысқа орналастыру, банктен несие алып беру, т.б. жайттар. Статистикаға сәйкес, алаяқтық жасайтындардың басым көпшілігі әйелдер.

Өткен жылы Атырау қаласы №2 сотының іс жүргізуіне Қылмыстық кодекстің 190-бабымен 129 тұлғаға қатысты 125 қылмыстық іс түсіп, 121 тұлғаға қатысты 117 қылмыстық іс аяқталған. 41 тұлға бас бостандығынан айырылып, 50-і бас бостандығынан шектеліп, 3 тұлғаға айыппұл салынған. Алаяқтар құрбанына айналмас үшін азаматтар сақ болып, әр ақпаратты жіті тексергені ләзім.

Жұмағали ТАШИМОВ,
Атырау қаласы №2 сотының судьясы

БІЛГЕН ЖӨН

АПОСТИЛЬДІ АЛУ АҚЫЛЫ

Өңірімізде Сот органдарынан шығатын ресми құжаттарға апостиль қою» мемлекеттік қызметін «ҚР Сот әкімшілігі Қарағанды облысы бойынша департаменті» РММ-і көрсетеді.

Аталған мемлекеттік қызмет жеке тұлғаларға да, заңды тұлғаларға да ақылы көрсетіледі. Мемлекеттік қызмет көрсеткені үшін мемлекеттік баж «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» кодексінің 615-бабының 7) тармақшасына сәйкес әрбір апостиль қойылатын құжат үшін 0,5 айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде алынады. (АЕК:2 = 3450: 2 = 1725 теңге).

Мемлекеттік корпорация арқылы жүгінген кезде мемлекеттік қызметті көрсету үшін төмендегі құжаттар сұралады:

1) «Сот органдарынан шығатын ресми құжаттарға апостиль қою» мемлекеттік көрсетілетін қызмет ережесінің 1-қосымшасына сәйкес өтініш;

2) жеке басын куәландыратын құжат (сәйкестендіру үшін);

3) апостиль қоюға ұсынылатын сот органынан шығатын ресми құжат;

4) көрсетілетін қызметті алушының мүддесін үшінші тұлға білдірген жағдайда, нотариалды куәландырылған сенімхат (салыстыру үшін);

5) көрсетілетін қызметті алушының тегінің, атының, әкесінің атының (бар болса) өзгергенін растайтын құжаттың көшірмесі;

6) мемлекеттік қызмет көрсеткені үшін мемлекеттік баждың бюджетке төленгенін растайтын құжат.

Егер азаматтық хал актілерін тіркеу 2008 жылдан кейін Қазақстан аумағында жүргізілген болса, жеке басты куәландыратын, тегінің, атының, әкесінің атының ауысқанын растайтын құжаттар туралы, сондай-ақ, бюджетке мемлекеттік баж төленгенін растайтын құжат (ЭҮТШ арқылы төленген жағдайда) туралы мәліметтерді көрсетілетін қызметті беруші және Мемлекеттік корпорацияның қызметкері «электрондық үкімет» шлюзі арқылы тиісті мемлекеттік ақпараттық жүйелерден алады. Бұл үшін көрсетілетін қызметті беруші және мемлекеттік корпорация қызметкері, егер Қазақстан заңдарында өзгеше көзделмесе, мемлекеттік қызметті көрсету кезінде ақпараттық жүйелерде заңмен қорғалатын құпияны құрайтын мәліметтерді пайдалануға көрсетілетін қызметті алушының жазбаша келісімін алады.

Әлихан Бөкейхан аудандық сотының баспасөз қызметі
ҚАРАҒАНДЫ ҚАЛАСЫ

БАСТАМА

ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯ ҚОЛЖЕТІМДІЛІКТІ НЫҒАЙТАДЫ

Соңғы жылдары еліміздің сот жүйесінде жаңа технологиялар барынша кең қолданылуда. Соған орай ақпараттық сервистерді пайдалану механизмі жетілдіріліп отыр. Мемлекет басшысының тапсырмасымен қолжетімділік пен жеделдікті, сонымен қатар, азаматтардың электронды сот өндірісіне алыстан қатысуын қамтамасыз ету мақсатында Жоғарғы Сот электрондық сот кабинетін ұсынған болатын. Осы жүйе бүгінде қарқынды жұмыс істеуде.

«Сот кабинетінің» басты ерекшелігі азаматтардың уақытын ұтымды пайдалануға мүмкіндік береді. Олар сот төрелігіне жүгінетіндей болған жағдайда бұрынғыдай сот ғимаратына келіп жүрмейді. Үйінде немесе жұмысында отырып талап арыздарын сотқа жолдай алады. Ал, ғаламторға қосылмағандар халыққа қызмет көрсету орталығының қызметін пайдалануына болады. Ол үшін азамат алдымен электронды цифрлы қолтаңба алу қажет. Және олар «Сот кабинетінде» орналастырылған электрондық нысандарды толтыра отырып тіркеледі.

Электрондық сервиске ауысу, біріншіден, сот өндірісіне қатысушыларға сот органына жүгіну процедурасын жеңілдетуге мүмкіндік берсе, екіншіден, материалдық шығынды азайтуға ықпал етті, яғни азаматтар сот ғимаратына құжат тапсыру үшін келіп, жолақы шығындамайды. Сондықтан заманауи технологияларды сот жүйесінде қолдану ел тұрғындары үшін де сот жүйесінің барынша ашық әрі қолжетімді бола түсуіне ықпалын тигізері анық.

Ж.ДҮЙСЕНОВА,
Казталов аудандық сотының бас маманы
БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

МЕЙІРГЕР – ЖАНЫ ҚЫСЫЛҒАНҒА ЖӘРДЕМШІ

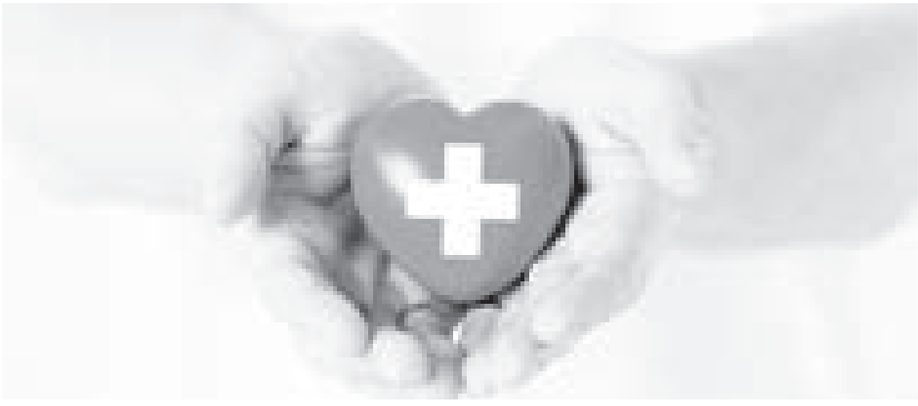

(Соңы. Басы 1-бетте)

Мәселен, психикалық ауру меңдеген, есірткі заттар, алкогольді сусындарға тәуелді науқастармен жұмыс істейтін мейіргерлердің қызметі қай жағынан алып қарасаңыз да құрмет пен қошаметке лайық. Психологиялық, эмоционалды мінез-құлқы тұрақсыз ерекше жандардың көңілін аулау тау қопарумен тең. Оларды шипасы дарып, науқас есін жиып, өзінің бастапқы қалпына оралғанша тәулік бойы күзетеді. Ащы су немесе есірткінің уына елітіп, кейде ол науқастар мейіргерлерге күш көрсетіп, түрлі ғайбат сөздер айтып та жатады. Науқастың мұндай күйіне өз туысқаны, ет-жақыны да шыдамайды. Біз бүгін айтулы қызметтегі бірнеше мейіргерлерге жолықтық.

Республикалық-психикалық денсаулық орталығында еліміздің түкпір-түкпірінен ауруына ем іздеген жүйке дертіне ұшырағандар, алкоголь сусындарына және есірткі заттарына, құмар ойындарына тәуелділер емделеді. Мұнда еңбек ететін медицина қызметкерлері қандай тәртіпке бағынуы керек? Бөтен адамға есіктен кіруге рұқсат бермейтін және биік қабырғалармен қоршалған нысанда маңдай терін төгіп, ұлт саулығы үшін қызмет етіп жүрген медицина қызметкерлерімен пікірлестік.

Тәуелділік, құмар ойындарынан тағдыры талқан болған жандарды есеңгіреткен ащы су, есірткі заттарының зардабы жайлы да сұрадық.

Қамар САМАЛБЕККЫЗЫ,
бас мейірбике:

«Қауіпсіздік үшін қалғып кетуге қақымыз жоқ»

– Психиатрия саласында 1998 жылдан бері еңбек етемін. Балалар бөлімі, ем-шара бөлімдерінде аға мейірбике болып істедім. Қазір Республикалық психикалық денсаулық ғылыми-практикалық орталығында 11 жылдан бері бас мейірбикемін. Біздің орталық 1896 жылы құрылған екен. Бұрынғы көпестердің үйі болған ғимарат әлі бар. Біздің наркологиялық бөлімше сол ғимаратта орналасқан. Балалар бөлімі жайғасқан бұрынғы нысандар сол күйі сақталған. Орталықта әйелдер, ерлер клиникалық бөлімшесі, тәуелді терапиясы, психосоматикалық, жасөспірімдер мен балалар қарқынды терапиясы сынды қосалқы бөлімшелеріміз бар. Клиникалық диагностикалық және электро-физикалық зертханалар, дәріхана жұмыс істейді. Орталықта 74 маман қызмет етеді. Олардың арасында 35 жылдан бері осы орталықта табан ауыстырмай тер төгіп келе жатқан мейірбикелер бар. Ал жас мамандар тәжірибеден өтеді. Себебі, біздің орталықта емделушілермен жұмыс істеудің өзге медициналық ұйымдармен салыстырғанда тәртіп, ережесінде ерекшелік бар. Мейіргерлер психикалық кеселге шалдыққан науқастың кейде оғаш, кейде жат қылықтарын түсініп, оған көмек берудің бүге-шігесін білу керек. Әр науқаспен мұқият жұмыс істеу керек. Әр сөзіне назар аударуға міндетті. Өйткені, кейбір психикалық аурулардың суицидке баруы ықтимал. Күйзеліс, маникальды депрессивті психоз дертімен ауыратын науқастар бар. Олар күндіз ән айтып, бәріне көмектесіп жүреді. Кенеттен ұрып жіберуі, күтпеген жерден оқыс әрекетке баруы мүмкін. Олардың ойлау қабілеті жылдам. Сондықтан мейірбике әрқашан өзінің қауіпсіздігі үшін қорғануға машықтану керек.

Ал күйзелісте жүргендердің керісінше, қимылы баяу, өмірге құлшынысы жоқ болуы мүмкін. Өзінің, науқастардың өмірінің қауіпсіздігі үшін 24 сағат бойы мейірбикелерге ұйықтауға болмайды. Әр науқастың мінез-құлқы, қимыл-әрекетін көзден таса қылуға рұқсат жоқ. Яғни, жұмыс кезінде ұйықтауға мейірбикелердің құқығы жоқ. Бізде барлық бөлімшелерде, дәліздерде бейнебақылау камералары орнатылған. Орталықтың өзге клиникалардан ерекшелігі мейірбикелер науқастың дәрісін, тамағын береді. Өйткені, біздің емделушілер дәріні өз бетінше ішпейді. Кейде жас мамандар жұмысқа шыдамайды. Келесі күні басқа клиниканы жағалап кетеді. Дегенмен, мейірбике мамандығын таңдаған адам ең алдымен мейірімді болуы керек. Психикалық кеселге шалдыққан жандардың жандүниесіндегі сырқатқа күн сәулесіндей шапағатын төгуі тиіс.

Махрипам ЗАХИДАМ,
аға мейірбике:

«Психикалық аурудан ешкім сақтандырылмаған»

– Мен ерлер бөлімінде жұмыс істеймін. Біздің бөлімде 54 жастағы науқас емделіп жатыр. Күндіз көңілкүйі көтеріңкі. Бір қарағанда ешқандай оқыс мінезі жоқ, ауру-сырқаудан ада адамға ұқсайды. Мейіргердің міндеті – оның әңгімесін тыңдап, көңіл аудару. Егер ол өзін назардан тыс қалдым деп сезінетін болса, аяқ астынан айқайлап, ашуланып, жын соққандай өзгереді. Заңгер, журналист, атақты адамдар да бізде емделген. Кейбірі өздерін Құдайға теңейді. Көріпкелмін дейтін әулиелер де бар. Біз олардың әңгімесін ұйып тыңдаймыз. Біздің жұмыстың ерекшелігі жұмыс барысында шыдамдылық, сабырлық сақтау. Олар ақылға қонбайтын әңгімелерді айтады. Соған қарамастан күлмей, шын ниетпен тыңдау керек. Олар сенің мән бермей, жүрдім-бардым тыңдап, күлгеніңді сезіп қояды. Студенттер, сарбаздарды кейде жедел жәрдем көлігімен әкеледі. Олардың басым бөлігі уайым, ұйқысыздық, дегбірі қашқан, мазасыз күйде түседі. Ал әйелдер бөліміне болашақ бағдарламасымен шетелде оқыған қыздар емделуге келгенде таң қалмадық. Емтихан кезінде шетелдік студенттер де түседі. Олар үш күннен кейін дәрі-дәрмектің көмегімен есін жияды. Психикалық аурудан ешкім сақтандырылмаған. Бірнеше жыл осы орталықта жұмыс істеп, соған куә болдым. Мұндай науқастармен жұмыс істеген оңай емес.

Шынар ҚҰЛЖАБЕКОВА,
аға мейірбике:

«Әйелдердің тәуелділіктен арылуы екіталай»

– 23 жылдан бері орталықта еңбек етемін. Біздің бөлімде ерлер мен әйелдер емделеді. Олар алкоголь өнімдері мен есірткі заттарына тәуелділіктен айығу үшін шипа іздеп келеді. Біздің міндетіміз науқастардың әр қимылын тәулік бойы қатаң бақылау. Маскүнемдер де, нашақорлар да бастапқыда масаң күйде, әртүрлі жағдайда түседі. Өкінішке қарай басым бөлігі – жастар. 18 -35 жастағы жігіттер синтетикалық есірткіге үйір. Арасында героинге тәуелділері де бар. Біз олардың әрбір қимылын, психикалық жағдайын кірпік қақпай бақылап, дәрігерге толық ақпарат береміз. Есірткі заттарына құмар жандармен жұмыс істеу өте қиын. Олардың мінезі мың құбылады, талапшыл, бойын кернеген құмарлық қоздырып, естен тандыратын есірткіні іздеп, соған қол жеткізуді көздеп түрлі айла, амалдар жасайды. Олардың түнде сүйектері сырқырайды. Ал маскүнемдік пен есірткінің құлына айналған қыз-келіншектер ішімдік ішу, есірткіні тұтыну шектелгенде айқайлап, бойын ашу кернейді. Күйеуімен көңілі жараспағандар басына түскен қиындықтардан құтылу үшін ащы су, ақ ұнтақты тұтынып, соның тұтқынына айналған. Жиырма үш жылдан бері көзімнің жеткені әйелдердің тәуелділік тұзағынан құтылуы екіталай. Өйткені, олар бірнеше мәрте осы орталыққа емделуге келеді. Біздің орталықта еңбек етуге бел буған мейірбикелерге боянуға, әдемі әшекей заттарды тағып келуге және ашық түсті киім киюге, шашты жайып, тырнақты бояп жүруге болмайды.

Фатима ТҰРДАҚЫНҚЫЗЫ,
аға мейірбике:

«Жылы жүз, ашық қабақпен қарсы аламыз»

– Орталықта 25 жылдан бері жұмыс істеймін. Қаншама қиыншылықтарға қарамастан осы орталықта тапжылмай еңбек етуіме ұжымның қолдауы қатты көмектесті. Психиатриялық орталықта психологиялық демеу беретін көптеген тренинг, тағы басқа науқастармен қарым-қатынас орнатудың әдістерін меңгердік. Науқас бізге келгенде жылы жүз, ашық қабақпен қарсы аламыз. Ол қандай күйде болсын, жан-дүниесіндегі мазасыз, дегбірсіз күйден арылуға көмектесіп, тыныштандыруға тырысамыз. Тіпті, оған көнбейтін болса, дәрісін беріп, кейде дәрігерді шақырамыз. Кейде науқас ешкімге бой бермей, ашуға булыққан кезде де дөрекілік танытуға болмайды. Себебі, науқас есін жиғаннан кейін әр сөзіңді, қимылыңды есіне салады.

Қазір Республикалық психикалық денсаулық ғылыми-практикалық орталығында 160-қа жуық науқас емделіп жатыр. Еліміздің білікті дәрігерлері, өз кәсібіне адал мейіргерлер талай жанның бойын билеген тәуелділік пен психологиялық кеселден айықтыру үшін күндіз-түні медициналық көмек көрсетіп жатыр.

Жазира БЕГАЛЫ,
Республикалық психикалық денсаулық ғылыми-практикалық орталықтың баспасөз хатшысы

БАЗЫНА

АЗАМАТТАРДЫҢ САТЫП АЛУ ҚАБІЛЕТІ ТӨМЕНДЕДІ

Numbeo.com сайтының 2023 жылғы елдер бойынша өмір сапасының рейтингі жарияланды. Онда – сатып алу қабілетінің индексі; ластану индексі; үй бағасының табысқа қатынасы; өмір сүру құнының индексі; қауіпсіздік индексі; денсаулық сақтау индексі; жол қозғалысы уақытының индексі; климат индексі де ескерілді.

Осы арада айта кететін бір жайт өмір сапасы, сатып алу қабілеті, қауіпсіздік, денсаулық, климат индекстерінде көрсеткіштің жоғары болғаны, ал ластану, үй табысының қатынасы, өмір сүру құнында, жол қозғалысы уақытында керісінше неғұрлым төмен болғаны жақсы деп саналады. Сондықтан елдер бойынша өмір сапасының рейтингінде Нидерланды, Дания, Швейцария бастаған 84 мемлекеттің арасында Қазақстан – 74-орыннан табылды. Онда көршілес Әзірбайжан – 62, Қытай – 65, Ресей – 66, Иран – 80-орыннан көрінді. Ал Қырғызстан, Өзбекстан, Түрікменстанға қатысты ақпарат мұнда мүлде жоқ.

Жеке адамдар мен бизнесті өмір сүру құны, өмір сапасы және бүкіл әлем бойынша қалалар мен елдердегі әртүрлі әлеуметтік-экономикалық факторлар туралы нақты және жаңартылған ақпаратпен қамтамасыз етуді алдына мақсат етіп қойған бұл сайттың материалдарын әлемнің барлық елінің жетекші БАҚ-тары пайдаланады. Мәселен, өмір сапасының индексі – қаладағы немесе елдегі жалпы өмір сапасын бағалау. Ол адамның өмір сүру сапасына әсер ететін әртүрлі факторларды, соның ішінде сатып алу қабілетін, ластану деңгейін, тұрғын үйдің қолжетімділігін, өмір сүру құнын, қауіпсіздікті, денсаулық сақтау сапасын ескереді.

Өмір сапасының индексі Numbeo жинаған деректер мен пайдаланушы сауалнамаларына негізделгенін атап өткен жөн. Сауалнамалар веб-сайтқа келушілердің өмір сапасының әртүрлі аспектілеріне қатысты пікірлері мен тәжірибесін қамтиды. Мысалы, Қазақстан сатып алу қабілеті индексі жағынан – 28-орыннан көрініп отыр. Көршілес Иран – 4, Әзірбайжан – 17, Ресей – 32, Қытай – 48-сатыға жайғасқан. Ал климат индексінен – 82, меншік бағасының табысқа қатысы бойынша – 57, жол қозғалысының уақыт индексінен – 41, денсаулық сақтау индексінен – 29, қауіпсіздік және ластану индекстерінен – 17, өмір сүру құнының индексінен – 8-орынды алып отыр.

Былтыр елдер бойынша өмір сапасының индексінен –76, ластану индексінен – 70, жол қозғалсының уақыты индексінен – 44, меншік бағасының табысқа қатысынан – 36, денсаулық сақтау индексінен – 31, сатып алу қабілеті индексінен – 23, қауіпсіздік индексінен – 17, өмір сүру құнының индексінен – 6, климат индексінен – 3-орынды алған едік.

Ерлік КЕБЕКБАЙ,
«Заң газеті»

ТУРИЗМ

ГЛЭМПИНГТІҢ БОЛАШАҒЫ ЗОР

Мәдениет және спорт министрлігінің мәліметіне қарағанда, Қазақстандағы глэмпингтің орталығы қазір Алматы облысы болып тұр. Республикадағы 28 глэмпингтің 10-ы осында шоғырланған. Одан кейінгі орында Ақмола облысы (6) мен Алматы қаласы (5). Ал қалған алтауының екеуі Ақтөбе облысында, төртеуі Маңғыстау, Павлодар, Түркістан облыстары мен Шымкент қаласында.

Қарапайым тілде табиғат аясына шығып, жайлы демалу деген мағынаны білдіретін глэмпинг терминінің пайда болғанына көп уақыт өткен жоқ. Ол қазіргі таңда экотуризмнің ең қарқынды дамып келе жатқан түрі саналады. Егер экотуризм деген сөздің өзі өткен ғасырдың 1980 жылдары ғана айналымға енгенін ескерсек, глэмпингтің болашағы жарқын деуге болады. Өйткені, оның тұтынушылары негізінен пікірлес, рухтас адамдар. Олар мұнда күнделікті күйбең тірлікті ұмытып, жаны мен тәнін тыныктырып, табиғаттан бойына күш-қуат алу үшін келеді.

Әлемдегі экотуризм индустриясы былтыр 172,4 млрд долларға бағаланды. Болжам бойынша, 2028 жылы бұл 374,2 млрд долларға дейін жетеді. Ал глэмпинг нарығының көлемі былтыр 2,73 млрд долларды құрады. Жылдық өсім 2030 жылға дейін 10,2 пайызды құрайды деп болжануда. Ондағы көшбасшы елдер – АҚШ, Ұлыбритания, Австралия, Канада, Кения, Оңтүстік Африка, Жаңа Зеландия. Глэмпинг демалушыларын жас ерекшелігі бойынша 4 топқа бөлуге болады. Оның тең жартысына

жуығын 18-32 жас аралығындағылар, одан сәл азырағын 33-50 жастағылар, ал қалған бөлігін 51 жастан жоғарылар құрайды.

Қазір еліміздегі глэмпингтің ең ірісі ашылғанына биыл екі жыл толатын Алматы облысы Талғар ауданындағы Бесқайнар ауылындағы Глэмпинг тауы болып отыр. Онда демалушылар үшін барлығы 10 тент-хаус дайындалған. Әрқайсысында 2-4 адам демала алатын бұл нысандар қыста жылы, жазда салқын. Оған ыстық-суық сулары кіргізіліп, ішінде азық-түлік сақтайтын тоңазытқышы да қойылған. Үйдегі суға шайыну бөлмесіне қанағаттанбасаңыз, сыртта орналасқан 3 моншаға түсуге де мүмкіндік бар. Сондай-ақ, егер мейрамханаларда (2) емес, өзіңіз алып келген асты ғана тұтынам десеңіз оған да рұқсат етілген. Алматыдан 34 шақырым жердегі 7 гектарды алып жатқан Глэмпинг тауы қонақтарына балық аулап, атпен, жаяу серуендеуіне де жағдай жасалған.

– Экологиялық туризмді еліміздегі бүкіл туризм саласының қозғаушы күші деуге болады. Қазақстандағы экотуризмнің ең танымал түрлеріне: тау туризмі; жаяу туризм; рафтинг; ұлттық парктер мен табиғи аумақтарға бару; тарихи орындар мен мәдени мұра нысандарына бару; глэмпинг кіреді. Өкінішке қарай, еліміздегі глэмпинг нарығы мен оның әлеуеті әлі толық зерттелмеген. Ұлттық статистика бюросынан да, оған қатысты ақпаратты табу мүмкін емес. Қазақстан экотуризмнің бұл түрі жағынан Орталық Азия елдерінен алда тұрғанымен, дамуы жағынан көршілес Ресейден біршама артта қалып қойды. Дегенмен, әлемдегі жер көлемі жағынан тоғызыншы орын алатын және географиялық орналасуы жағынан бірегей Қазақстанның глэмпинг бойынша әлеуеті өте зор, – дейді «Глэмпинг тауы» қонақүйінің теңқұрылтайшысы Рустам Даиров. Оның айтуынша, еліміздің 8 аймағында ғана емес, барлық жерінде экотуризмнің бұл түрін дамытуға мүмкіндік бар. Тек бұл үшін, бизнес пен мемлекеттің серіктестігі керек. Мәселен, қазір экотуризм ақпараттық ресурстық орталығы сайтында глэмпинг туралы мәлімет жоқ деуге болады. Онда ішкі туризммен айналысатын 17 компанияның ғана тізімі тұр. Яғни, экотуризмнің бұл түрі әлі игерілмеген тың сала болып отыр.

Ерлік ЕРЖАНҰЛЫ,
«Заң газеті»

ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСТЫҚ СОТЫНА – 85 ЖЫЛ

ЖАРИЯЛЫЛЫҚ - ӘДІЛДІК НЕГІЗІ

Дархан КЕНТБАЕВ,
Қызылорда қалалық сотының төрағасы

Жариялылық – мемлекеттік және басқа да басқару институттардың іс-әрекеттерінің ашықтығы, ақпараттың кең таралуы, ұйымдар мен мекемелердің, лауазымды тұлғалардың азаматтарға қоғамдық пікірді анықтау және есептеу, қабылданған шешімдерді жариялауы.

Осының негізінде демократиялық қоғамда ашықтық пен жариялылықтың орны ерекше екенін аңғаруға болады. Сот төрелігін жүзеге асырудағы жариялылық қағидаты Конституция мен процестік заңнамаларда бекітілген. Ата Заңымызда сот билігі мемлекет атынан жүзеге асырылады және өзіне азаматтар мен ұйымдардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғауды, Конституцияның, заңдардың, өзге де нормативтік құқықтық актілердің, халықаралық шарттардың орындалуын қамтамасыз етуді мақсат етіп қояды делінген. Осы негізде Мемлекет басшысы соттардың жұмысын одан әрі жақсартуды, соттағы іс жүргізудегі жариялылық пен мөлдірлікті қамтамасыз етуді тапсырған болатын.

Соттардың басты міндеті – сот төрелігін уақытылы әрі сапалы түрде жүзеге асыру. АПК-ның 19-бабында азаматтық істерді талқылау барлық сот сатыларында ашық жүргізіледі. Сот актілері жария түрде хабарланады. Тек қана мемлекеттік құпия болып табылатын мәліметтері бар шешімді жариялауды қоса алғанда, жеке өмірге қолсұғылмаушылықты, жеке, отбасылық, коммерциялық немесе заңмен қорғалатын өзге де құпияны сақтауды қамтамасыз ету қажет болса не ашық талқылауға кедергі келтіретін өзге де мән-жайлар болса іске қатысатын адамның өтінішхаты бойынша немесе соттың бастамасы бойынша жабық сот отырысында азаматтық іс қаралуы және шешілуі мүмкін.

Жеке хат жазысу және өзге де жеке хабарлар өзара хат жазысқан және осы жеке хабарлар өздеріне қатысты адамдардың келісімімен ғана ашық сот отырысында жария етілуі мүмкін. Мұндай келісім болмаған жағдайда хат жазысу мен хабарлар жабық сот отырысында жария етіледі және зерттеледі.

Көрсетілген қағидалар жеке сипаттағы мәліметтер бар дыбыс-бейнежазбаларды, фотоға және киноға түсіру материалдары мен электрондық, цифрлық және өзге де материалдық жеткізгіштердегі басқа да материалдарды зерттеу кезінде де қолданылады.

Іске қатысатын адамдардың және басқа да адамдардың, оның ішінде ашық сот отырысына қатысып отырған бұқаралық ақпарат құралдары өкілдерінің сот отырысының барысы бойынша жазбалар жасауға, оны залда отырған орындарынан дыбыстық жазу құралдарының және цифрлық жеткізгіштердің көмегімен жазып алуға құқығы бар. Сот талқылауы залында киноға және фотоға түсіруге, бейнежазба жасауға, тікелей радио және телетрансляция жүргізуге, интернеттің ақпараттық-коммуникациялық желісінде бейнетрансляция жүргізуге соттың рұқсатымен және іске қатысатын адамдардың пікірі ескеріле отырып жол беріледі. Бұл әрекеттер сот отырысының қалыпты өтуіне кедергі келтірмеуге тиіс және сот оларды уақыт жағынан шектеуі мүмкін.

БАҚ өкілдері мен басқа да тұлғалардың ашық сот отырыстарына қатысуына мүмкіндігі бар. Бұл барлық ниет білдірушілердің мәжіліс залына еркін кіруін қамтамасыз ете отырып, соттарда процестер ашық түрде жүзеге асырылады. Алайда «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» ҚР заңының 25-бабына сәйкес азаматтардың немесе ұйымдардың (мемлекеттік органның, азаматтардың қоғамдық, шығармашылық, ғылыми, діни не өзге де бірлестігінің және заңды тұлғалардың) ар-намысы мен қадір-қасиетіне нұқсан келтіретін, шындыққа сәйкес келмейтін мәліметтерді тарату, бұқаралық ақпарат құралдары арқылы сотқа ықпал жасау Қазақстанның заң актілерінде көзделген жауаптылыққа әкеп соғатынын назарда ұстаған жөн.

Қазіргі уақытта сот органдарында «Электронды үкімет» бағдарламасы шеңберінде электрондық іс жүргізу толықтай іске қосылған, оны сот органдарының «Төрелік» автоматтандырылған жүйесі қамтамасыз етеді. Сот кабинеті сервисі арқылы келіп түскен әрбір талап-арыз, шағым, сұрау салу, өтінішхат және басқа құжаттар Төрелік жүйесімен интеграцияланған. Сонымен қатар Төрелік бағдарламасына электрондық мұрағаты, ішкі портал, кадрлық жүйе, соттардың интернет-ресурстары, Call-центр, сот құжаттарымен танысу жөніндегі барлық сервистер біріктіріле отырып, ашық түрде мәлімделеді. Яғни, талап қою өндіріске қабылданған уақыттан бастап іс аяқталғанға дейінгі сот актілері мен құжаттар осы бағдарламаға орналастырыла отырып, сот кабинеті сервисінде көрінеді. Кез келген сотқа жүгінуші өзінің жеке кабинеті арқылы сот ісінің қозғалысын оңай бақылай алады.

ЗАҢ ЖӘНЕ ЗАМАН

Құқықтық қатынас – құқық нормаларымен реттелген, құрамында өзара алмасып отыратын құқықтар және міндеттермен айшықталған құқық субъектілері арасында заңдық байланысы бар қоғамдық қатынастар. Азаматтық іс жүргізу қатынасы құқық қорғау қатынастарына жатады.

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ ҚАТЫНАСТАРЫ

Жалпы, Қазақстанның азаматтық сот ісін жүргізу туралы заңнамасы азаматтық, отбасылық, еңбек, тұрғын үй, қаржы, шаруашылық, жер және басқа құқықтық қатынастардан туындайтын даулар бойынша істерді, сондай-ақ, ерекше жүргізілетін істерді қарау тәртібін белгілейді.

Азаматтық іс жүргізу – сот пен процеске қатысушылар арасындағы құқықтық қатынастардың жүйесі және әрқайсысы азаматтық іс жүргізу құқығының белгілі бір нормаларының негізінде пайда болады. Азаматтық іс жүргізу құқықтық қатынастарының міндетті субъектілері: бір тараптан – сот, екінші тараптан – процеске қатысушылар болып есептеледі. Сонымен бірге азаматтық іс жүргізу құқықтық қатынастарының пайда болуы, өзгертілуі, тоқтатылуы іске қатысушы тұлғаның ерік білдіруіне байланысты. Құқықтық қатынастардың пайда болуы үшін осы қатынастарға қатысушылардың құқық қабілеттілігі мен әрекет қабілеттілігін айқындайтын құқық субъектілігі болуы керек.

Азаматтық іс жүргізудің құқық қабілеттілігі – бұл іс жүргізу құқықтары мен іс жүргізу міндеттеріне ие болу қабілеттілігі. Ол азаматтар мен заңды тұлғалардың бәрі үшін бір деңгейде танылады және азаматтардың туған сәтінен басталып, қайтыс болған сәтінде бітеді. Ал заңды тұлғалар мемлекеттік тіркеуден өткен сәтінен басталып, таралған сәтінде тоқтатылады.

Азаматтық іс жүргізудің әрекет қабілеттілігі – бұл өз әрекеттері арқылы құқықтарын жүзеге асыру және сотта міндеттерін орындау, істі жүргізуді өкіліне тапсыру, жауапкершілікті дербес алып жүру.

Азаматтық іс жүргізу құқықтық қатынастарына қатысатын немесе қатыса алатын адамдарды үшке бөліп қарастыруға болады. Судья, азаматтық іске қатысушылар және сот төрелігін іске асыруға жәрдемдесушілер.

Судья – сот төрелігін жүзеге асыратын тұлға және процестің ерекше қатысушысы болып табылады, себебі, арнайы құрылған мемлекеттік билік органы ретінде сот төрелігін жүзеге асырады.

Жоғарыда айтылғанның бәрі азаматтық іс жүргізу құқық қатынасының түсінігіне анықтама беруге болатынын білдіреді. Сонымен азаматтық іс жүргізу құқық қатынасы – бұл субъективтік құқықтармен, заңмен қорғалатын мүддені қорғау үшін сот пен өзге азаматтық процестің қатысушылары арасындағы азаматтық іс жүргізу құқық нормаларымен реттелген қоғамдық қатынастар.

Нұргүл ЖАҢАБЕРГЕНҚЫЗЫ,
Қызылорда қалалық сотының судьясы

САРАП

ҚОҒАМДЫҚ БАҚЫЛАУ БОЛҒАН ЖЕРДЕ САПА АРТАДЫ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Қазіргі уақытта Қазақстан өзінің тиімділігі мен сенімділігін арттыру мақсатында сот жүйесін реформалау жолында тұр. Көптеген өзгерістер халықаралық стандарттар мен талаптарды ескере отырып, сот ісін жүргізудің неғұрлым ашық жүйесін құруға бағытталған. Мемлекет сот билігінің транспаренттілігін жақсарту саласында нақты міндеттер қояды, мысалы, істерді қарау мерзімдерін қысқарту, қабылданатын шешімдердің сапасын жақсарту және соттардың жұмысына қоғамдық бақылау деңгейін арттыру.

Қазақстандағы сот жүйесінің ашықтығы қағидаты бірнеше себептер бойынша үлкен маңызға ие. Заң үстемдігін қолдау: сот жүйесінің ашықтығы Қазақстанда заң үстемдігінің сақталуына кепілдік береді. Сот ашық болған кезде, бұл сот процесінде әділеттілікке, бейтараптыққа және есеп беруге ықпал етеді. Бұл өз кезегінде құқықтық жүйеге деген қоғамдық сенімді нығайтады. Сыбайлас жемқорлық пен билікті теріс пайдаланудың алдын алу: ашықтық сот жүйесінде сыбайлас жемқорлық пен билікті теріс пайдаланудың тежегіші ретінде әрекет етеді. Сот тыңдаулары мен шешім қабылдау процестері қоғамдық бақылауға ашық болған кезде, судьяларға немесе сот қызметкерлеріне этикалық емес тәжірибемен айналысу немесе біржақты шешімдер қабылдау қиынға соғады. Ашықтық адал құқықтық ортаны қамтамасыз ете отырып, сыбайлас жемқорлықтың кез келген жағдайларын анықтауға және жолын кесуге көмектеседі. Қоғамдық сенім және қатысу: ашық сот жүйесі қоғамның құқықтық жүйеге деген сенімін арттырады. Азаматтар сот процестерін бақылап, істерге қатысты ақпаратқа қол жеткізе алатын болса, бұл инклюзивтілік, әділеттілік және сенім сезімін дамытуға ықпал етеді. Ашық соттар, сонымен қатар, жеке тұлғаларға сот билігін жауапқа тартуға және сот төрелігін жүзеге асыруға үлес қосуға мүмкіндік беру арқылы қоғамның қатысуын ынталандырады. Ағарту және түсіну: сот жүйесіндегі ашықтық қоғамды құқықтық процестер мен сот жүйесінің қызметі туралы хабардар етуге көмектеседі. Сот шешімдеріне, іс материалдарына және басқа да тиісті ақпаратқа қол жеткізу арқылы бұл адамдарға өз құқықтарын, заңдарын және сот шешімдерін қабылдау кезінде ескерілетін факторларды түсінуге мүмкіндік береді. Бұл азаматтардың хабардарлығы мен белсенділігінің артуына әкеледі.

Қ.БЕРЖАНОВ,
Қызылорда облысының кәмелетке толмағандар істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының судьясы

Жалпы, Қазақстанда сот жүйесінің ашықтығы қағидатын сақтамай, сыбайлас жемқорлық, есептіліктің болмауы, қоғамдық сенімнің бұзылуы және адам құқықтарының ықтимал бұзылу қаупі артуы мүмкін. Ашықтық заңның үстемдігін қолдайтын және жеке тұлғалардың құқықтары мен мүдделерін қорғайтын әділ, бейтарап және есеп беретін сот жүйесін қамтамасыз ету үшін өте маңызды.

Қазақстанның жергілікті соттарындағы сот билігінің ашықтығы жергілікті деңгейде есептілікті, әділдікті және қоғамдық сенімді қамтамасыз етудің маңызды аспектісі болып табылады. Ақпараттың қолжетімділігі жергілікті соттар тиісті ақпаратты көпшілікке қол жетімді етуге тырысады. Бұл іс материалдарына, сот шешімдеріне және басқа да тиісті құжаттарға қолжетімділікті қамтамасыз етуді қамтиды. Азаматтар сот ісін және сот шешімдеріне әсер ететін факторларды түсінуге мүмкіндік беретін осы ақпаратқа қолжеткізуге құқылы. Сот шешімдерінің жариялылығы жергілікті соттардың шешімдері көпшілікке қолжетімді болады, бұл жеке тұлғаларға сот шешімдерінің уәждемесімен танысуға мүмкіндік береді. Бұл ашықтықты арттыруға ықпал етеді, өйткені ол көпшілікке сот процесінің әділдігі мен бейтараптығын бағалауға мүмкіндік береді. Сот этикасы және кәсібилік – Қазақстандағы жергілікті соттар сот этикасы мен кәсібиліктің маңыздылығын атап көрсетеді. Судьялар адалдық, бейтараптық және әділеттіліктің жоғары стандарттарын ұстанады деп күтілуде. Этикалық мінез-құлыққа деген мұндай міндеттеме жергілікті сот жүйесінің ашықтығы мен беделіне ықпал етеді.

ТОПЖАРҒАН

СОТ МАМАНЫ – ҮЗДІК МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТШІ

Мемлекеттік қызметшілерге қойылатын талап үдесінен шығып жүрген қызметкерлердің бірі – Қызылорда облысы Байқоңыр қалалық сотының бас маманы Нұргүл Нұрбайқызы.

Ол алғашқы еңбек жолын 2014 жылы Ақмола облыстық Төтенше жағдайлар департаментінде кадр бөлімінің маманы болып бастаған. Нұргүл осы еңбек жолын талай сатыларда сабақтады. Жас ақындар мүшайрасына да қатысты. Телеарналарда көптеген хабарлардың редакторы да болды. «Қазақстан-Көкшетау» телеарнасында «Көкше ақпарат» жаңалықтар қызметінің редакторы, «Өзекті әңгіме» қоғамдық-саяси хабары мен «Прокурор сағаты» хабарының жүргізуші-редакторы, «Жаңа толқын» жастар хабарының редакторы қызметтерін де атқарды.

Ақпараттық саясатты жүзеге асыру жолындағы еңбегі үшін «Қазақстан» республикалық Телерадиокорпорациясы» АҚ Басқарма төрағасының, Ақмола облысы әкімінің, Ақмола облыстық мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі департаменттің, Ақмола облыстық мәслихатының, «Қазақстан» республикалық

Телерадиокорпорациясы» АҚ Ақмола облыстық филиалы директорының сонымен қатар, Қазақстан мұсылмандары діни басқармасы Ақмола өкілдігінің Алғыс хаттарымен марапатталған. 2020 жылы Байқоңыр қалалық сотының маманы қызметіне тағайындалып, мемлекеттік қызмет саласына ауысты. Қазіргі таңда Байқоңыр қалалық сотының бас маманы. Одан бөлек, Қызылорда облысының судьялары мен сот қызметкерлері арасында өткен ҚР Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексін кеңінен насихаттау, соттың оң бейнесін қалыптастыру бойынша ұйымдастырылған бейнероликтер конкурсының жеңімпазы атанды.

Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлының 150 жылдық мерейтойы аясында Қызылорда облысы бойынша сот қызметкерлері арасында өткізілген «Дара тұлға» шығармашылық байқауында бірінші орынды иеленді. Сондай-ақ, Қызылорда облысы соттары қызметкерлерінің арасында өткізілген «Тәрбие – ұлттың қазығы» атты шығармашылық байқауында да бірінші орынды жеңіп алды.

Жақында Н.Нұрбайқызы «Жылдың үздік мемлекеттік қызметшісі» республикалық конкурсының жеңімпазы атанды. Астана қаласында өткен салтанатты іс-шарада Қазақстанның белгілі мемлекет және қоғам қайраткері Қуаныш Сұлтанов пен ҚР Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің төрағасы Дархан Жазықбаев Н.Нұрбайқызына «Жылдың үздік мемлекеттік қызметшісі» төсбелгісі мен Алғыс хатты табыстады.

«Жылдың үздік мемлекеттік қызметшісі» республикалық конкурсының өңірлік кезеңінде Н.Нұрбайқызы эссе жазу арқылы кейстік тапсырманың тиімді шешімін ұсынып, өңірлік кезеңнің жеңімпазы атанып, республикалық кезеңге жолдама алды.

Республикалық кезеңде мемлекеттік қызметтегі өзекті мәселелерді шешу және мемлекеттік аппараттың тиімділігін арттыру, мемлекеттік қызметшілерге арналған тұрғын үй жобасын іске асыру және мемлекеттік қызметшілерді ынталандыру бойынша жоба әзірлеп, республикалық комиссия алдында қорғап шықты.

Осылайша, Н.Нұрбайқызы республикалық конкурстық комиссия шешімімен «Жылдың үздік мемлекеттік қызметшісі» деп танылды.

Ләззат СЕРІКБАЙҚЫЗЫ
ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫ

ИНКЛЮЗИВ ҚОҒАМ

ОҢАЛТУ ІСІН ЕРТЕ БАСТАУ БАЛАНЫҢ ҮЙЛЕСІМДІ ДАМУЫНА ЫҚПАЛ ЕТЕДІ

Алматыда церебралды сал ауруына шалдыққан балаларды емдейтін «АРДИ» орталығы бар. Орталықта реабилитациядан өтіп жатқан балалардың нәтижесі айтуға тұрарлық. Әр балаға ерекше күтім мен айрықша ем жасап жатқан оңалту орнының тыныс-тіршілігі қалай? Ерекше күтімді қажет ететін балаларды емдеудің тәсілдері мен ұстанымдары жайлы білген едік.

Балалар арасындағы мүгедектік мәселесі Қазақстандағы өзекті проблемалардың біріне айналып отыр. Статистикаға сүйенсек, елімізде 98,2 мыңнан астам мүгедек бала өмір сүреді. Оның 19 мыңнан астамына церебралды сал ауруы диагнозы қойылған. Бүгінде медицина бұл дертті толық емдеп жазуға қауқарсыз. Орталық жүйке жүйесіндегі ақау салдарын сапалы реабилитация мен баланың өз бетінше жүріп-тұру қабілетін дамыту арқылы реттеуге болады. Балаларды оңалту МӘМС пакетіне кіреді. Соның нәтижесінде 2020 жылдан бастап оңалту және денсаулықты қалпына келтіруге бағытталған ем-шаралар міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру арқылы қаржыландырылады.

«Қазақстанда 18 жасқа дейінгі балалар медициналық көмекті тегін пайдаланады және мемлекет тарапынан сақтандырылады. Мысалы, биылғы жылдың 4 айында оңтүстік астанада балаларға 4,5 мыңнан астам реабилитациялық ем-шара жүргізілген. Оған қор тарапынан 915,7 млн теңгеге жуық қаржы төленді. Ал, 2023 жыл соңына дейін қор тағы да осындай 15 мың ем-шараға 3,2 млрд теңге төлемек» – деді МСҚ Алматы филиалы директоры Тілеухан Әбілдаев.

Қаржы көлемі артқан соң реабилитация профилі бойынша мамандандырылған қызмет көрсететін клиникалар мен орталықтар да көбейді. Солардың арасында «АРДИ» мүгедек балалар ата-аналары қауымдастығы» да бар. Орталық церебралды сал ауруына шалдыққан балаларды, сондай-ақ, жүйке жүйесі зақымданған кішкентай пациенттерді оңалтудың 3-ші кезеңі бойынша қабылдайды.

Өткен жылы АРДИ орталығында 800-ден астам бала МӘМС арқылы медициналық оңалтудан өткен. Емделіп, аяққа тұрған балалардың ішінде 25-і жалпы білім беретін мектептер мен бала-бақшаларға барған.

«АРДИ» мүгедек балалар ата-аналары қауымдастығы 1991 жылы бір топ бастамашы ата-аналар тарапынан құрылған. Содан бері қауымдастық мүмкіндігі шектеулі перзент тәрбиелеп отырған 745 отбасына тұрақты қолдау көрсетіп келеді. 2004 жылы дербес оңалту орталығы болып құрылған қауымдастық 19 жылдан бері церебралды сал ауруымен ауыратын балаларды кешенді реабилитациядан өткізіп келеді.

«Біздің орталық мамандары ерекше балаларды физикалық реабилитациядан өткізіп қана қоймай, психологиялық-педагогикалық тұрғыдан дамытуды мақсат етеді. Мультидисциплинарлық команда құрамында невролог, педиатр, реабилитолог, психотерапевт, емдік денешынықтыру маманы, массажист, ортопед, психолог, эрготерапевт, дефектолог, логопед, әлеуметтік қызметкер сынды мамандар еңбек етеді. Осындай мамандардың жан-жақты көмегімен балаларға да, ата-аналарға да көмек көрсетуге тырысамыз», – дейді «АРДИ» балаларды оңалту орталығының бас дәрігері Айсұлу Қожанова.

Орталықта эрготерапия бөлімшесі, Монтессори кабинеті, қараңғы және жарық сенсорлық бөлме бар. Кинезиотерапия және механотерапия залдары баланың жүріп-тұру, қасық, қалам сынды ұсақ заттарды ұстау дағдысын қалыптастыруға арналған заманауи қондырғылармен жабдықталған.

Басты мақсатымыз – балаларға мейлінше ерте жаста көмек көрсету. Науқасқа шалдыққан бүлдіршінді бізге 1 жасқа тола салысымен алып келуге болады. Өйткені, қанша ерте бастаса, кешенді іс-шаралар арқылы баланың жасына сай, үйлесімді дамуына ықпал етуге болады, – дейді маман.

«Біздің мамандар орталыққа емделуге келген балаға басымдық береді. Ең алдымен, қимыл-қозғалыс аппараты тиісінше дамымаған балаға ден қоямыз. Мамандар командасы науқасты кешенді дамыту процесін бастайды. Міндетті түрде оның отбасымен жұмыс істейміз. Оқытамыз, үйде баланы дамытуға қажетті жағдай жасау жолдарын үйретеміз. Сонымен қатар, оның қоршаған ортасына көңіл бөлеміз, себебі бұл балаға, оның өмір сапасына әсер етпей қоймайтын факторлардың бірі», – дейді орталық қызметкерлері.

АРДИ қауымдастығы базасында арнайы оқу-ресурстық орталығы жұмыс істейді. Онда шетелдің білікті мамандары ерекше балаларды оңалту тақырыбында семинарлар мен тренингтер өткізіп тұрады.

Естеріңізге сала кетсек, орталық әлеуметтік бағдар ұстанады және балаларды МӘМС пен қала әкімдігінің әлеуметтік қорғау бағдарламалары негізінде емдейді. Балалар реабилитациясы МӘМС пакетіне кіреді.

Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесі енгізілгелі бері елімізде медициналық оңалту саласы қарқынды дами бастады. Сақтандыру жүйесі реабилитацияға бөлінетін қаражатты жыл сайын арттыруға мүмкіндік берді. Салыстырар болсақ, Алматы қаласы бойынша 2021 жылы медициналық оңалту шараларына жалпы алғанда 6,3 млрд теңге жұмсалған болса, 2022 жылы қаржыландыру көлемі 7,3 млрд теңгеге жетті. Ал, биыл 9,2 млрд теңге қарастырылған.

Қаржы көлемінің артуы жаңа реабилитация орталықтарының, медицина мекемелерінде арнайы бөлімшелер мен кабинеттердің ашылуына түрткі болды. Қазіргі таңда, әсіресе, түрлі дерттерге шалдыққан балаларды оңалтуға деген сұраныс жоғары. МӘМС-тің арқасында денсаулықты қалпына келтіруге бағытталған ем-шараларды көбірек жасатып, баласы аяққа тұрып, қасық ұстап өз бетінше тамақ ішсе, қолына қалам ұстау сынды қарапайым қимылдарды үйренсе дейтін ата-аналардың мүмкіндігі артты.

Жалпы, балалар реабилитациясы бұрында да тегін медициналық көмек пакетінде болды. Бірақ қаржы тапшылығына байланысты қажетінше, яғни, тиісті мөлшерде көрсетілмей келді. Сақтандыру енгізілгелі бері реабилитациялық көмектің түрлері мен қызмет саны артты, орталықтар саны көбейді. Қазақстанда 18 жасқа дейінгі балалар медициналық көмекті тегін пайдаланады және мемлекет тарапынан сақтандырылады.

2018 жылы Алматы қаласында балаларды оңалтумен тек қана 4 орталық айналысқан. Сол жылы балаларды оңалту шараларына 481,8 млн теңге жұмсалыпты. Ал, биылғы 4 айда оңтүстік астанада балаларға 4,5 мыңнан астам реабилитациялық ем-шара жүргізілген. Оған қор тарапынан 915,7 млн теңгеге жуық қаржы төленді. Ал, 2023 жыл соңына дейін қор тағы да осындай 15 мың ем-шараға 3,2 млрд теңге төлемек.

Қаржыландыру көлемі артқаннан кейін 18 жасқа дейінгі балаларға реабилитациялық көмек көрсететін ұйымдар да көбейіп, биыл олардың ұзын-саны 43-ке жетті.

Балаларды оңалту туралы сөз болғанда церебралды сал ауруына шалдыққан балалар жайлы айтпай кетуге болмайды. Жалпы, балалар арасындағы мүгедектік мәселесі Қазақстандағы өзекті проблемалардың біріне айналып отыр.

Алматыда церебралды сал ауруымен ауыратын балаларды оңалтумен 12 медицина ұйымы айналысады.

2023 жыл басынан бері 2700-ден астам оңалту шарасы жүргізіліп, оған қор тарапынан 652,2 млн теңге төленген.

Орталықта Еркежан есімді 36 аптасында дүниеге келген қыздың анасы бізге берген сұхбатында орталыққа өз алғысын жеткізе отырып, «Салмағы 1 кг 475 гр, бойы 39 см болып ерте туылу салдарынан физикалық дамудың кешеуілдеуінен 1 жас 1 ай болған кезден осы орталықта емделуді бастаған. Атап айтқанда продцедуралар қатарына массаж, гидрованна, секілді әртүрлі продцедуралар және курстар өту арқылы Еркежанның еңбектеп бастағанын айтты, ал оған дейін Еркежан тек отыруды ғана білген екен.Ал қалыпты жағдайда 1 жасар бала қалыпты жүру кезеңінде болатыны белгілі. Ал қазіргі таңда Еркежан ата-анасының демеуімен және орталықтағы кезекті курсының нәтижесінде алғашқы қадамдарын жасап жүр. Алдағы уақытта өз күшімен ешкімнің көмегінсіз жүріп кетуіне жұмыс жасалып жатыр» – дейді Айгерім Серікқызы.

Ал Димаш есімді ұл баланың анасы Тәжиева Құралай өз сұхбатында баласы туылғанда сап-сау болған. Тексерілмей жасалған екпе нәтижесінде балада жиі құлау сынды белгілер байқалған. Содан соң орталыққа МӘМС арқылы жүгінген. Қазіргі таңда жақсы нәтижеге жеткендігін алдыға тартты. Сондай-ақ, ол орталыққа өзге де ата-аналар балаларын қолдарына көтеріп алып келіп, жетектеп алып кететінін тілге тиек етті. Қазіргі таңда Димаш 6 жасқа толады, ал ең алғаш орталыққа келгенде жасы 3-те болған.

Орталық жайлы басқа ата-аналардан білген. Орталықта білікті мамандар екенін, баланың бір аяғы екіншісінен сәл қысқарақ болып келіп, қазір оң натижеге жеткендіктерін айтты, орталық жайлы басқа адамдар да естісе, келіп ем алса нұр үстіне нұр болар еді деп өзінің жылы лебізін жеткізді. Сұхбат берген келесі әжеміз 12 жастағы немересімен оңалту орталығына келіп жүргеніне 2 жыл болғанын, орталыққа әлеуметтік-сақтандыру арқылы келгендігін жеткізді. Әртүрлі қалаларда ем алған немересінде ілгерілеу Арди орталығына келгелі байқалған, арбадағы немересінің тұруға талпынысы бар екенін, қимыл-қозғалысы өзгеріп натиже байқалып жатқан соң осы орталықта емделу туралы шешімге келген. Және өз сөзінде «біздің ерекше балаларымызға ерекше қамқорлық жасап жатқан Арди белсенді оңалту орталығының қызметкерлеріне, басшыларына, өзге де емдеуші мамандарына алғысымды білдіремін» – деп сөзін қорытындылады.

Шолпан КӨПІРБАЙ

БАЛАЛАР ШҰҒЫЛ МЕДИЦИНАЛЫҚ ЖӘРДЕМ БЕРЕТІН ОРТАЛЫҒЫ

- *№2 Балалар қалалық клиникалық ауруханасы*
- *«Алау» оңалту орталығы*
- *Балаларды ерте оңалту орталығы*
- *«Балдәурен» балаларды оңалту орталығы*
- *«Балбұлақ» балаларды оңалту орталығы*
- *Балалар фтизиопульмонология оңалту орталығы*
- *Қалалық балаларды оңалту орталығы*
- *«MaksatМеД» ЖШС*
- *«АРДИ» мүгедек балалар ата-аналары қауымдастығы» қоғамдық бірлестігі*
- *«Алатау» балалар клиникалық санаториі*
- *«Жұлдызай» медициналық оңалту орталығы*

ОҢ ҚАДАМ

ЖҮЙЕЛІ АҚПАРАТ БЕРУДІҢ КЕҢЕЙТІЛГЕН ТӘСІЛІ

Бұрынғы кеңестік дәуір шекпенінен шыққан елдердің арасында жаңа бастамаларды енгізуде тәуекелге барған қазақстандық соттың бүгінгі жетістігіне шетелдік соттар қызығушылықпен қарайды. Сала жұмысын жандандырудың негізгі көзі озық технологияларды кеңінен қолдану екенін Мемлекет басшысы судьялардың V съезінде айтқан болатын. Міне содан бері жүйе жұмысы жаңарып, ең бастысы соттар қағазбастылықтан арылды, электронды технологияға негізделген, заман талабына сай, оңтайлы, қолжетімді, ашық сот процестері базасы жасалды.

Бүгінгі таңда, Қазақстанның барлық соттарына «Төрелік» ақпараттық жүйесі, «Сот кабинеті» сервисі, «Электронды шақыру қағазы», «Сот құжаттарымен танысу» сервисі, «SMS–хабарлама» сервисі, «Талдау» форумы, сот органдарымен байланысу CALL-орталығы, сенім телефоны, дыбыс-бейне жазатын құрылғылар, бейнеконференция арқылы сот төрелігін жүзеге асыру секілді жаңа ақпараттық технологиялар қызметі енгізіліп, сұранысқа сай қызмет етуде.

«Сот кабинеті» электрондық ақпараттық сервистік қызметі – сот органдарындағы жүйелі ақпарат берудің кеңейтілген тәсілі десек қателеспейміз. «Сот кабинеті» арқылы сотқа талап арыз беру, сот отырысының хаттамасына ескерту келтіру, өтініш, арыз, шағым және электрондық түрдегі өтінімдерді әзірлеу және беру, мемлекеттік алымдарды онлайн түрінде төлеу, деректерді сақтау мен біріктірудің қауіпсіздігі секілді әрекеттерді жүзеге асыруға болады.

Осы жаңашылдықтар сот жүйесіне тереңдей еніп, қазіргі таңда сот отырыстары онлайн форматта өткізіліп, құжаттар электронды түрде қабылданып, сот істері электронды форматта қаралуда. Бұл дегеніміз – артық құжаттан арылу, сотқа жүгінушілерді үйден шықпай-ақ сот отырысытарына қатыстыру дегенді білдіреді.

Қорыта айтқанда, ақпараттық технология игіліктерінің сот қызметіне кеңінен енгізілуі соттың азаматтар үшін қолжетімділігін арттырады.

Алина АЙБЕК,
Ақтөбе облысы кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соты

МЕЖЕ

ТӘУЕЛСІЗ ТӨРЕШІНІҢ ТАРАЗЫСЫ ТЕҢ ТАРТАДЫ

Судьялар әділеттілікті қамтамасыз етуде және азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын қорғауда маңызды рөл атқарады. Тәуелсіз және бейтарап төреші ретінде олар конституциялық нормаларды қолдануға және сот төрелігіне қолжеткізуге жауапты. Судья азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарының кепілі.

С.СӘДУАҚАС, Шарбақты аудандық сотының төрағасы

Судья конституциялық нормаларды қолдану мен түсіндірудің негізгі қайраткері. Олар Конституцияда бекітілген құқықтар мен бостандықтардың сақталуын қамтамасыз етеді және прецедент құруға негіз болатын шешімдер қабылдайды. Олардың шешімдері ұзақ мерзімді маңызға ие және конституциялық принциптердің сақталуын қамтамасыз ететін құқықтық жүйені қалыптастырады.

Судья мамандығының негізгі сипаттамаларының бірі – тәуелсіздік. Олар заңдар мен іс фактілері негізінде шешім қабылдау үшін сыртқы әсерлер мен қысымдардан босатылуы керек. Судьялардың тәуелсіздігі оларға бейтарап төреші ретіндегі рөлін орындауға және жеке топтарға немесе саяси күштерге емес, қоғамның мүдделерін қорғауға мүмкіндік береді.

Қазылық қызметтегі әділет этикасы адалдық пен ашық ойды қамтамасыз ету үшін өте маңызды. Әдеп кодексі әділеттілік, тәуелсіздік және ашық ой қағидаттарын сақтауды талап ететін судьялардың мінез-құлық стандарттарын анықтайды. Судьялар кәсіпқойлықты, процеске қатысушыларды құрметтеуді және рәсім ережелерін сақтауды үлгі ретінде көрсетуі керек.

Судьяның басты міндеттерінің бірі азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын қорғау. Олар азаматтардың конституциялық құқықтарының бұзылуына байланысты істерді қарайды және әділеттілікті қалпына келтіруге бағытталған шешімдер қабылдайды. Судьялар өздерінің тәуелсіздігі мен құқық саласындағы сараптамасының арқасында азаматтардың құқықтары мен мүдделерін сот төрелігі арқылы қалпына келтіру мүмкіндігін қамтамасыз етеді.

Судьялар азаматтардың бостандықтарын қорғауда да маңызды рөл атқарады. Олар сөз бостандығын, жиналыстарды, дінді және басқа құқықтық бостандықтарды бұзуға қатысты істерді қарайды. Әділет принциптеріне негізделген тәуелсіз шешімдер қабылдау арқылы судьялар осы бостандықтарды қорғайды және қоғамда өзінің демократиялық мәнін сақтауға көмектеседі.

Судьяның азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарының кепілі ретіндегі рөлі жалпы қоғамға қатты әсер етеді. Азаматтар өз құқықтарының қорғалғанын және судьялардың әділ шешім қабылдағанын көргенде құқықтық жүйе мен мемлекетке деген сенім нығаяды. Конституциялық құқықтар мен бостандықтарға кепілдік берілген қоғам тұрақты, әділ және демократиялық сипатқа ие болады.

Сонымен қатар, судьялар прецеденттер жасайды және сол арқылы қоғамның құқықтық мәдениетіне әсер етеді. Олардың шешімдері болашақ істер үшін анықтамалық нүктеге айналады және заң практикасын қалыптастырады. Әділеттілік пен конституциялық нормаларды ұстанатын судьялар құқықтық жүйенің дамуына ықпал етеді және құқық қолдану практикасының тұрақтылығы мен болжамдылығын қамтамасыз етеді.

ПАВЛОДАР ОБЛЫСЫ

ҚҰҚЫҚТЫҚ САУАТ

Сот жүйесі – адамдардың құқықтары мен бостандықтарын қорғаудың кепілі. Дегенмен, азаматтардың сот процесінің қатысушылары болып, сот шешімімен келіспейтін немесе шешімді әділ емес деп санайтын жағдайлар да жиі болып жатады. Мұндай сәттерде еліміздің сот жүйесінде өз құқығын жоғары сатыларда қорғауға мүмкіндіктер берілген.

АПЕЛЛЯЦИЯ ЖӘНЕ КАССАЦИЯЛЫҚ САТЫДА ІС ЖҮРГІЗУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бірінші саты – аудандық соттар, апелляциялық саты – облыстық соттар, кассациялық саты – Жоғарғы Сот. Еліміздің Конституциясына және ҚР сот жүйесі мен судьялардың мәртебесі туралы заңға, сондай-ақ, кейбір заңдарға тиісті өзгерістер енгізгеннен кейін сот жүйесі үш саты бойынша жұмыс істей бастады. Азаматтық істер бойынша бірінші саты сотының шешімімен келіспеген жағдайда, заңды күшіне енбеген сот шешімдеріне апелляциялық тәртіппен апелляциялық шағым беруге болады. Прокурор апелляциялық өтінішхат келтіруі мүмкін.

Аудандық және оларға теңестірілген соттар шығарған шешімдерге, апелляциялық шағымды, прокурордың өтінішхатын облыстық және оған теңестірілген соттың азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасы кемінде алқаның үш судьясының алқалы құрамында қарайды. Апелляциялық шағым, прокурордың апелляциялық өтінішхаты шешім шығарған сот арқылы беріледі. Мерзіміне келсек, шешім түпкілікті нысанда шығарылған күннен бастап, ал сот талқылауына қатыспаған адамдар өздеріне шешімнің көшірмелері жіберілген күннен бастап бір ай ішінде беруі мүмкін.

Мазмұнында бірінші сатыдағы сотта мәлімделмеген талаптар болмауға тиіс. Сот істі апелляциялық тәртіппен қарау кезінде бірінші сатыдағы сот шешімінің заңдылығы мен негізділігін толық көлемде тексереді. Апелляциялық сатыда сот істе бар, ұсынылған дәлелдемелерге мәлімделген талап қою шегінде баға береді. Апелляциялық сатыдағы сот шешімді өзгеріссіз, ал шағымды, прокурордың өтінішхатын қанағаттандырусыз қалдыруға, бірінші сатыдағы соттың шешімін өзгертуге, бірінші сатыдағы сот шешімінің күшін жоюға және жаңа шешім шығаруға, шешімнің күшін толық немесе бір бөлігінде жоюға және іс бойынша іс жүргізуді тоқтатуға не талап қоюды қараусыз қалдыруға, процестік құқық нормаларын бұзушылықтар анықталған жағдайда, шешімнің күшін жоюға және істі бірінші сатыдағы сотқа жаңадан қарауға жіберуге құқылы.

Жергілікті соттардың заңды күшіне енген сот актілерін оларға шағым жасаудың апелляциялық тәртібі сақталған жағдайда, сот актілерін ҚР Жоғарғы Соты кассациялық тәртіппен қайта қарауы мүмкін.

Апелляциялық сатыдағы соттың ұйғарымдары, қаулылары заңды күшіне енген күннен бастап алты ай ішінде оларға өтінішхат, наразылық беріледі. Істі кассациялық тәртіппен қарау кезінде сот істегі материалдар бойынша өтінішхаттың, ұсынудың, наразылықтың дәлелдері шегінде соттар шығарған сот актілерінің заңдылығын тексереді. Кассациялық сатыдағы сот заңдылық мүддесінде өтінішхаттың, ұсынудың немесе наразылықтың шегінен шығуға және шағым жасалған, наразылық келтірілген сот актісінің заңдылығын толық көлемде тексеруге құқылы.

Өтінішхатты, ұсынуды, наразылықты қарау нәтижелері бойынша кассациялық сатыдағы сот қаулы шығарады. Кассациялық сатыдағы сот апелляциялық сатыдағы соттың ұйғарымын, қаулысын – күшінде, өтінішхатты немесе наразылықты қанағаттандырусыз қалдыру, апелляциялық сатыдағы сот ұйғарымының, қаулысының күшін жоюға және бірінші сатыдағы соттың ұйғарымын, шешімін күшінде қалдыру, апелляциялық сатыдағы сот қаулысының күшін жою және істі апелляциялық сатыдағы сотқа судьялардың басқа құрамымен жаңадан қарауға жіберу туралы шешімдердің бірін қабылдайды. Кассациялық сатыдағы сот қаулысы ол жарияланған күнінен бастап заңды күшіне енеді. Қылмыстық істер бойынша үкімді орындау сатысында облыстық және оларға теңестірілген соттар бірінші сатыдағы соттардың шығарған қаулыларына жекеше шағымдарды, прокурордың өтінішхаттарын апелляциялық тәртіппен қарайды. Ауыр және аса ауыр қылмыстар туралы қылмыстық істерді апелляциялық тәртіппен қарау құрамында алқаның кемінде үш судьясы алқалы түрде жүзеге асырады. Қысқартылған тәртіптегі, қылмыстық теріс

Т.ЖҮСІПОВ, Байқоңыр қалалық сотының төрағасы

қылық бойынша, онша ауыр емес қылмыстар және сот үкімін орындау мәселелеріне қатысты істерді судьялар бұрынғысынша жеке қарайтын болады. Істі кассациялық тәртіппен қарау кезінде сот істегі материалдар бойынша өтінішхаттың, ұсынудың, наразылықтың дәлелдері шегінде соттар шығарған сот актілерінің заңдылығын тексереді. Одан басқа кассациялық сатыдағы сот заңдылық мүддесінде өтінішхаттың, ұсынудың немесе наразылықтың шегінен шығуға және шағым жасалған, наразылық келтірілген сот актісінің заңдылығын толық көлемде тексеруге құқылы.

Іс кассациялық сатыдағы сотқа берілген не ұсыну, наразылық келіп түскен күннен бастап отыз жұмыс күні ішінде қаралуға тиіс. Қорыта айтқанда, сот төрелігінің әділдігі – еліміздің кемел болмысының көрінісі. Ел азаматтарының құқықтары мен бостандықтарын қорғау бағытында сот жүйесі барынша объективті, ашық әрі жариялы түрде қызмет етіп келеді. Сондықтан, еліміздегі үш сатылы сот жүйесі азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғаудың тиімділігін арттыруға ықпал етіп келеді деуге толық негіз бар.

ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫ

МЕДИАЦИЯ

ТАТУЛАСУ – БАБАЛАР ӨНЕГЕСІ

Медиация тәсілі сот жүйесіндегі әділ төрелікті қамтамасыз етудің бірден-бір жолы. Қазақ халқы үшін бітімгершілік – билік айтудың ең озық өнегесі.

«Медиация туралы» заңның қабылдануы оң өзгерістердің жүзеге асырылуының айқын көрінісі. Негізінен айтқанда, бұл қазақ халқының билері мен ата бабалар тағылымын, әдет-ғұрпын қалпына келтіруге жасалған игі қадам деп есептесек қателеспейміз. Ұлт тарихында билер институты болған. Олар туындаған дауларды әділ шешіп отырған. Қазақтың Төле, Қазбек, Әйтеке билер ел арасындағы дауды бітімгершілік жолымен шешіп, халықтың ауызбіршілігі мен тұтастығын сақтауға үлкен назар аударды.

ҚР Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің 120-бабында татуластыру рәсімдері көзделген. Тараптар өзара жол беру негізінде әкімшілік процестің барлық сатысында (кезеңінде) сот шешім шығаруға кеткенге дейін татуласу, медиация немесе дауды партисипативтік рәсім тәртібімен реттеу туралы келісім жасасу арқылы әкімшілік істі толығымен немесе ішінара аяқтай алады. Татуласу, медиация немесе дауды партисипативтік рәсім тәртібімен реттеу туралы келісім жазбаша нысанда жасалады және оған тараптар немесе олардың өкілдері қол қояды. Сот тараптардың татуласу, медиация немесе дауды партисипативтік рәсім тәртібімен реттеу туралы келісімін бекіткен кезде сот талап қоюды толығымен немесе тиісті бір өтініші бөлігінде қайтару туралы ұйғарым шығарады. Татуласу келісімі келген кезде төленген мемлекеттік баж қайтарылады. Медиациялық келісімді орындамаған кезде, талап қоюшының негізінде атқару парағымен мәжбүрлеп орындауға жолдайды.

Осы тұрғыда сот тәжірибесінен мысал келтірер болсам, талап қоюшы А. жеке сот орындаушының әрекетіне дау айту туралы әкімшілік талаппен сотқа жүгінді. Алдын ала тыңдалымда талап қоюшы өзіне қатысты атқару өндірісімен таныспағандығы туралы айтты. Сот екі тараптың уәждерін тыңдай келе, істі бітімгершілік келісіммен аяқтауға шақырды. Талап қоюшымен жеке сот орындаушы бітімгершілік келісімге келді. Бітімгершілік келісім бекітілген күннен бастап жауапкер заң талаптарына сай атқару өндірісімен таныстыруға міндеттенеді және талап қоюшы жауапкер әрекетіне дау айту туралы әкімшілік талабын кайтарып алатын болды.

Сөйтіп екі тарап медиациялық келісімге келді, әкімшілік іс аяқталды.

А.ТӨЛЕУ, Ақтөбе облысының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотының кеңсе бас маманы - сот отырысының хатшысы

БАҒДАР

ҚР Конституциясында көрсетілгендей биліктің бірден-бір бастауы – халық. Әрбір ҚР азаматының бұзылған құқықтарын сотпен даулауға құқығы бар.

БИЛІКТІҢ БІР БАСТАУЫ – ХАЛЫҚ

Сот дауды шешуде тәуелсіз және тек Конституция мен заңдарға бағынады. Яғни, халық пен сот билігі және Конституция, өзге де заңдар бір-бірімен тығыз байланысты. ҚР азаматтары үшін заң ортақ. Заңға бағыну әрбір қазақстандықтың парызы.

Ақтөбе облыстық сотында сот ұжымымен кездесу барысында сот-құқықтық реформаларының негізгі бағыттары үнемі талқыланып, жас мамандарға түсіндіру жұмыстары жүргізіледі. Сондай-ақ, ҚР азаматтарының құқықтық сауаттылығын арттыруды мақсат етіп қою керектігіміз жөнінде жиі айтылады. Ақтөбе облысының сот жүйесінде ардагерлер және отставкадағы судьялар ұзақ жылдар еңбек еткен сот мамандары жетерлік. Қазіргі таңда облысымызда сот ұжымдарымен кездесулер жиі өткізіліп тұрады. Сот жүйесі ардагерлерінің өскелең ұрпаққа, сот саласына берері мол. Сот жүйесі ардагерлері еліміздің мерекелері Конституция күні, Тәуелсіздік күні, Судья және сот қызметкерлері күнінде шақыртулар алып марапатталып жатады. Бұл олардың жылдар бойы атқарған еңбегінің бағаланғаны.

Жыл сайын сот саласына жұмысқа тұруға талап білдіретін жастар саны артып келеді. Қазіргі заман талабына сай жастарымыз заңнамаларды білумен қатар компьютерлік біліктілігін арттыруға, тіл меңгеруге, рухани жаңғыруға ұмтылуымыз қажет. Сонда ғана болашағымыз жарқын болмақ.

ҚР судьяларының VII съезінде 2016 жылғы 21 қарашада қабылданған Судьялық әдеп кодексінің 1-бабында көрсетілгендей судья берген антына берік болып, лауазымының жоғары мәртебесіне сай, әдеп нормаларының бәрін сақтауға тиіс.

Судьялардың мәртебесі заңмен қорғалады. Мәртебелі орынға тікелей ҚР Президентінің жарлығымен тағайындалады.

Судьялар ҚР Президентінің қағаз жүзінде қол қоюымен расталатын жұмыста көрсеткен табандылығы, жылдар бойы бір салаға деген адал қызметі үшін төс белгісі тағылып құрметтеледі. Бұл үлкен мәртебе.

А.ОРАЗАЕВА, Ақтөбе қалалық №2 сот әкімшісінің бас маманы

Былтырғы 2022 жыл сот жүйесінің қызметкерлері үшін айтулы жыл болды десек артық айтпаған болар едік. Себебі, сот саласына 30 жыл толуына орай, 24 маусым ресми түрде Судья және сот қызметкерлері күні ретінде алғаш рет бекітіліп, алғаш рет атап өтілді. Бұл Қазақстан сот жүйесінің алдыға ілгерілеуіне, Сот саласы қызметкерлерінің табанды қызмет атқарып еліміздің өркендеуіне, жастардың сот саласына деген қызығушылығын арттырып, алдыға ұмтылуына ықпал ететіні сөзсіз.

«ПАРКТЕР ШЕРУІ – 2023»

ТАБИҒАТ ЖАНАШЫРЛАРЫН БІРІКТІРЕТІН ШАРА

Жыл сайын 22 наурыз бен 5 маусым аралығында республика бойынша қорықтар мен ұлттық парктер арасында «Парктер шеруі» табиғатты қорғау акциясы өтеді. «Көлсай көлдері» мемлекеттік ұлттық табиғи паркі 2007 жылдан бері акция аясында туған жер тарихы мен мәдениетін насихаттауға, табиғатқа деген сүйіспеншілікті арттыруға бағытталған шараларды ұйымдастырып келеді. Биыл 17-рет ұйымдастырылды.

«Парктер шеруі» – ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың (ЕҚТА) табиғат жанашырларын біріктіретін акция. Акцияның мақсаты – ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың өзекті мәселелеріне атқарушы органдардың, БАҚ, бизнес өкілдерінің, тұрғындардың назарын аудару, қорық аумақтарын дамыту мен сақтауға қолдау көрсету, табиғатқа тұрғындардың оң көзқарасын қалыптастыру. Акция кезінде түрлі байқау, семинар, дөңгелек үстел, пресс-конференциялар, ашық есік күндері, экологиялық десанттар (тазалық жұмыстары, ағаш отырғызу, бұлақ көздерін тазалау), тақырыптық көрмелер мен концерттер, ерікті көмекшілер акциясы сияқты шаралар ұйымдастырылады. Олар атқарушы билік органдары, білім беру орындары, БАҚ сияқты ұйымдарымен бірлесе өткізеді.

Биыл «Парктер шеруі–2023» табиғатты қорғау акциясы кезінде оқушылар арасында: «Қазақстан – қызғалдақтар отаны» акциясы негізінде: Қызғалдақтардың суретін салу (панно жасау, сурет салу); Қызғалдақ тақырыбында балалар өз өнерлерін көрсету (би, ән айту, өлең шығару); Табиғаттың суретін салу; «Табиғатты аялайық» акциясы бойынша тақырыпты негізге ала отырып:

Осы тақырыпта листовкалар жасау; Буклеттер жасау; Стендтер жасау.

Тұрмыстық қалдықтарды пайдалана отырып бұйымдар жасау сияқты конкурстар өткізілді.

Конкурсқа елді мекендерден 9 мектеп қатысты, атап кетсек: Айтжан Түркебаев, Әужан Ниязбеков атындағы және Қарабұлақ орта мектебі мен Ақай Нүсіпбеков, Сарсенбай Бейсембетұлы, Жамал Ермегияев, Қапез Байғабылұлы атындағы мектептер мен Техникалық шығармашылық орталығы және Кеген ауданының өнер мектебінен барлығы 150 оқушы қатысты. Сонымен қатар осы мектептер арасында «Парктер шеруі» акциясы аясында атқарылған жұмыста белсенділік танытқандар туралы бейнетүсірілімнен есеп жасалып, мектептерге де баға берілді. «Парктер шеруі – 2023» акциясына белсенді қатысқан жеңімпаздарды ұлттық парктің ұжымынан, демеушілерден құрылған арнайы комиссия мүшелері анықтап, бағалы сыйлықтармен марапаттады. 9 түрлі конкурсқа қатысқан 150 оқушы арасынан 27 оқушы жүлделі орын алып, бағалы сыйлықпен марапатталса, 12 оқушы ынталандыру сыйлығы мен алғыс хатқа ие болды. 9 мектептің ішінде акция барысында белсенділік көрсетіп, әр акцияға қызығушылық танытқан 3 мектепке жүлделі орындар мен бағалы сыйлықтар берілсе, қалған 6 мектепке Алғыс хат пен ынталандыру сыйлықтары тапсырылды.

«Көлсай көлдері» мемлекеттік ұлттық табиғи паркі республикалық мемлекеттік мекемесі «Парктер шеруі–2023» акциясының өтуіне атсалысқан, өз үлесін қосқан табиғат жанашырларына, білім ордаларына, әкімшіліктерге, мәдениет үйлеріне және демеушілерге алғысын білдіреді!

Мәншүк ҚАНАПИЯҚЫЗЫ,
«Көлсай көлдері»
МҰТП РММ ЭАТ маманы

ПІКІР

КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ СОТ – ҚҰҚЫҚТЫҚ МЕМЛЕКЕТ КЕПІЛІ

Гульнара ТИШТИКБАЕВА, Қызылорда қалалық сотының судьясы

Конституциялық Сот – мемлекет пен азаматтардың конституциялық құқықтарын қорғауға арналған әлемдік модель. Бұл сотқа жүктелген міндет пен берілген функцияға Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Жаңа Қазақстан: Жаңару мен жаңғыру жолы» атты жолдауында кеңірек тоқталды.

Елге бағдар берер стратегиялық құжатта: «Қазақстандағы түрлі құқық нормаларын Конституциялық кеңес түсіндіреді. Бірақ, азаматтар осындай түсініктеме алу үшін бұл органға тікелей жүгіне алмайды. Көптеген мемлекетте Конституциялық Сот институты бар. Оған кез келген адам өзінің сауалын жолдай алады. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында мұндай орган Қазақстанда болған. Сарапшылар Ата Заң ережелерінің мүлтіксіз сақталуын осы мекеме тиімді қамтамасыз етеді деп санайды. Соны ескере отырып, мен елімізде Конституциялық сот құруды ұсынамын» деген еді Президент. Қазақстан тарихында Конституциялық Сот болған. Бірақ, түрлі реформаларға байланысты бұл мәртебелі орган кейін Конституциялық кеңес ретінде жұмысын жүргізген. Енді міне, Президент жолдауынан кейін Конституциялық Сот қайта құрылып, былтырдан бері нәтижелі жұмыс жүргізіп келеді.

«Қазақстан Республикасының Конституциялық Соты туралы» Конституциялық заң қазір елімізде қолданыста. Соған орай, ел азаматтары Конституциялық Сотқа тікелей жүгінуге мүмкіндік алды. Жаңа құрылым азаматтар өтінішінің заңдылығын, Конституцияға сәйкестігін дербес қарайды. Жалпы, Конституциялық Сот биліктің сот тармағына жатпайды. Соған орай, бұл құрылымның жаңаша жұмыс істеуі азаматтардың құқықтық сауатын көтеруге, әділдікке деген сенімін арттыруға қызмет етері күмәнсіз.

Бұдан бөлек, Конституциялық Сот өкілеттіктері бұрынғыға қарағанда неғұрлым кең құзыретке ие. Бұл мәртебелі орган енді заңдардың ғана емес, орталық және жергілікті органдардың нормативтік-құқықтық актілерінің де Конституцияға сәйкестігін қарастырады. Яғни, Конституциялық Сот бақылау қызметін көбірек жүзеге асырады және заңды күшіне енген нормативтік актілерді қарайды. Конституциялық Сот сонымен бірге, мәртебесінің айқындалуымен, судьяларды сайлау тәртібінің енгізілуімен, әрі құрылымдық мәселелерінің нақтылануымен ерекше.

Жаңа институт жұмысын енді бастағанымен, жүгінушілер қатары қазірдің өзінде аз емес. Конституциялық Сот төрағасы Эльвира Әзімова құрылым жұмыс істеген алғашқы бес айдың өзінде үш мыңнан астам азаматтан өз құқықтарын қорғау туралы өтініш түскенін алға тартты. Осының өзі халықтың мемлекет тарапынан қолға алынған бастамаға сенім артып, құқықтық саланы дамытуға белсенділік танытып отырғанын, өз құқықтарын қорғауға ниетті екенін растайды.

Жалпы, бұл өзгерістің мемлекеттің дамуына, қоғамның ілгерілуіне ықпалы зор. Конституциялық сотқа түскен шағымдардың басым бөлігін сот шешімдеріне қатысты азаматтардың келіспеушілігі, сот актілерінің орындалмауына, тұрғын үй және еңбек қатынастарына, әлеуметтік қорғауға байланысты өкпе-реніші құрайды. Осыған орай, қоғамның құқықтық сауатын көтеруге бағытталған жұмыстар әлі де болса кең ауқымда жүргізілуі қажет. Және арыз-шағымдардың мән-мазмұнына мониторинг жасап, жұмыс барысында пайдалану, кемшіліктерді жою кезек күттірмейді. Ең бастысы, азаматтар мәртебелі құрылым сот шешімдеріне баға бермейтінін білуі қажет. Конституциялық сотқа түскен өтініштердің төрттен бірінде ғана азаматтар заңдар мен басқа да нормативтік құқықтық актілердің Конституцияға сәйкестігін тексеруді сұраған. Осындай сұраныстарға сүйене отырып нормативтік құқықтық актілерде кеткен елеулі олқылықтарды үнемі жария ету, біркелкі құқық қолдану мақсатында тиісті нормаларға түсіндірме беру міндет. Өйткені, заң құқық қолдануда жазалау құралы емес, ескерту құралы ретінде қызмет етуге тиіс. Ал мұндай кезде заңның артықшылықтарынан хабардар ету, сот тәжірибесінде кеткен кемшіліктерді сараптай отырып халықтың құқықтық сауатын көтеру зайырлы мемлекет орнатуда маңызды орын алады.

ӘРТҮРЛІ

4. ҚР ҰЭМ табиғи монополияларды реттеу комитетінің Маңғыстау облысы бойынша департаментінің 2023 жылғы 30 маусымындағы № 52-НҚ бұйрығына сәйкес, «Ақтау электр желілері басқармасы» мемлекеттік коммуналдық кәсіпорыны электр энергиясын тарату қызметінің тарифі 2023 жылдың 1 тамызынан бастап кВт/сағатына 3,80 теңгені құрайтынын хабарлайды.

6. «Кредит Сервис Ломбард» ЖШС өтелмеген мүлікті сату бойынша аукциондар өткізеді.
Өтетін орны: Астана, А.Кравцов көшесі, 6
Өткізілетін күні: 10.07.2023 - 20.07.2023
Анықтама телефоны: +77753712969
Аукционға қойылған жылжымайтын мүлік тізімімен lombardkz.kz сайттан танысуға болады. Лиц. 01.21.0009Л

11. Шардара ауданы әкімдігінің «Шардара аудандық ауыл шаруашылығы және жер қатынастары бөлімі» ММ-нен, БСН 180940028919, бөлу жолымен Шардара ауданы әкімдігінің «Шардара аудандық ауыл шаруашылығы бөлімі» ММ және Шардара ауданы әкімдігінің «Шардара аудандық жер қатынастары бөлімі» ММ-сі болып қайта құрылғаны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қазақстан, Түркістан облысы, Шардара ауданы, Шардара қаласы, Қазыбек би көшесі, 2 үй.

ТАРАТУ

2. «Шығыс Қазақстан облысы Күршім ауданы әкімдігі мемлекеттік коммуналдық мекемесінің таратылуы бойынша Күршім ауданы әкімдігінің 2023 жылғы 5 маусымдағы №322 қаулысы шықты. Күршім ауданы әкімдігінің «Халықты жұмыспен қамту орталығы» КММ-нің тоқтатылуы бойынша хабарлама, жарияланған күннен бастап (БСН 110640015160) барлық шағымдар 2 ай ішінде мына мекенжайда қаралады, ҚР Шығыс Қазақстан облысы, Күршім ауданы, Күршім ауылы, Ибежанов көшесі, 69 үй. Байланыс телефоны: 8(72339)21222, пошталық индексі 071200.

3. «Созақ ауданы әкімдігінің Жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар бөлімінің «Созақ аудандық Халықты жұмыспен қамту орталығы» КММ, (БСН 110640014509), өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: Түркістан обл., Созақ ауданы, Шолаққорған ауылы, Айтеке би көш., 50 ғимарат.

5. «Гуль-Гиз» ЖШС (БСН 021040003268) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қазақстан Республикасы, Ақмола облысы, Щучинск ауданы, Бурабай кенті, Юбилейная көшесі, 4 үй.

7. «Жетісу облысы Алакөл ауданы әкімдігінің халықты жұмыспен қамту орталығы» коммуналдық мемлекеттік мекемесі, БСН 110640018736 (Қазақстан, Жетісу обл., Алакөл ауданы, Үшарал қаласы, Д.Қонаев көшесі, ғимарат 68), өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Жетісу облысы, Алакөл ауданы, Үшарал қаласы, Д.Қонаев көшесі, ғимарат 74. Тел.: 87283322755.

9. «Qleantec» ЖШС, БСН 180940008924, өзінің таратылатынын хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда кабылданады: Қазақстан Республикасы, Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы, Азаулы ықшамауданы, 19А үй.

10. Арал ауданы әкімдігінің 2023 жылғы 1 маусымдағы «Арал ауданы әкімдігінің Халықты жұмыспен қамту орталығы» коммуналдық мемлекеттік мекемесін тарату туралы» №79-Қ қаулысы негізінде «Арал ауданы әкімдігінің Халықты жұмыспен қамту орталығы» коммуналдық мемлекеттік мекемесі, БСН 110640005252, таратылатынын хабарлаймыз. Мекенжайы: Қызылорда облысы, Арал қаласы, Бақтыбай батыр көшесі, 58 үй.

12. «AZIA CORPORATIONS» ЖШС, БСН 140840026189, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Астана қ., Сарыарқа даңғылы, 11, 327 пәт.

13. «Бұқар жырау Қалқаманұлы» атындағы қоғамдық қоры, БСН 171040031878, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қарағанды обл., Бұқар жырау ауылы, Ботақара кенті, Бухар жырау көшесі 56А, тел. 87755531024.

14. «Жетісу облысы Ескелді ауданы әкімдігінің халықты жұмыспен қамту орталығы» ММ, БСН 110640012790, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Жетісу облысы, Ескелді ауданы, Қарабұлақ ауылы, К.Сатпаев 67 көшесі, тел.: +7 (72836) 3 06 16.

15. «АВА строй» ЖШС, БСН 201240015732, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы, 12 ықшамаудан, 40 үй, кеңсе 71, тел. +77013000202.

16. Батыс Қазақстан облысы, Ақжайық ауданы әкімдігінің халықты жұмыспен қамту орталығы» КММ (БСН 110740003517) Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің 52-бабы 1-тармағы 1-тармақшасы және 53-бабының 1-тармағына сәйкес таратылатыны туралы хабарлайды. Барлық шағымдар осы хабарламаны алған сәттен бастап екі ай ішінде БҚО, Ақжайық ауданы, Чапаев ауылы, Конаев көшесі, 35 мекенжайы бойынша қабылданады.

17. «Airba Finance» МҚҰ» ЖШС, БСН 210440015967 (A17A9E9, ҚР, Алматы қ., Гагарин даңғылы, 133/4 т.е. үй-жай 1) 05.11.2021 ж. микроқаржы қызметін жүзеге асыруға берілген № 02.21.0090.М лицензиясының қолданысын ерікті түрде тоқтататыны туралы және микроқаржы ұйымы ретінде өз қызметін тоқтататыны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде келесі мекенжай бойынша қабылданады: ҚР, Алматы қ., Гагарин даңғылы, 133/4, т.е. үй-жай 1. Тел.+77001771771.

19. Қазақстан Республикасындағы Business Finland Oy (Бизнес Финланд Ой) жауапкершілігі шектеулі ұйымның өкілдігі, БСН 160542020639, өзінің таратылатынын хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда кабылданады: РК, Алматы қаласы, Медеу ауданы, Достық даңғылы, 192/2 үй, Green Tower БО, тел.: +77000805688

20. «SENIM-BOOK» мүгедектер қоғамдық бірлестігі (БСН 211140011381) өзінің таратылғаны (жойылғаны) туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап, екі ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: Жаңақұрылыс ауылы, Жаңа көшесі, 2 үй. Тел.: +77072999438.

МҰРАГЕРЛІК

8. 18.03.2017 ж. қайтыс болған Джамалханов Салавди Сайдеминовичтің атына мұралық іс ашылды. Мұрагерлерінің Қызылорда қаласы, Ақмешіт ықшамауданы, 26/2 үй мекенжайы бойынша нотариус С.И. Байғазиновқа хабарласуын сұраймыз. Тел.: 87084408317.

18. 2023 жылы 14 мамырда қайтыс болған азамат Сабытов Кенжебек Ниязовичтің атына мұралық іс ашылды. Барлық мұрагерлердің мұраны қабылдау үшін Атырау қаласы, Авангард 3 ықшамауданы, 75 үй, 5 кеңсе мекенжайы бойынша нотариус А.А. Амандықоваға хабарласуын сұраймыз.

Қазақстан Республикасы Судьялар одағының Орталық кеңесі және филиалдары Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының Азаматтық істер жөніндегі сот алқасының төрағасы Шәріпов Нұрсерік Кәрімұлына анасы
Ағиша Құсайынқызының
мезгілсіз қайтыс болуына байланысты қайғысына ортақтасып, көңіл айтады.

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:

Алматы қаласы
Тел.: 8(727) 292-43-43,

8 (708) 929-98-74

E-mail:
zanreklama@mail.ru
zanreklama.kz

ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТЫН ОРЫНДАР:

ЖК «Қандыбаева», Газеттерге, журналдарға және сайттарға хабарландыру қабылдау агенттігі: 8(727)327 30 92, тел/факс: 273 47 98, 8 707 895 21 99, 8 701 739 27 83, 8 705 185 75 73 www.gazetyisaity.kz, e-mail: vsegazety@mail.ru Алматы қ., Абылай хан даң., 60, Мақатаев көш.қиылысы, 208 кеңсе.

ЖК «Best Agency», мекенжайы: Алматы қ., Абылай хан даң., 60, Мақатаев көш.қиылысы, 209 кеңсе. Тел/Whatsapp 8 707 280 09 12.

«KAIROS» ЖК, Алматы қаласы, Жібек жолы даңғылы, 55, Пушкин көшесімен қиылысы, «Алма» СО, 4 қабат, ресепшн, тел.: 271-49-39, 8707 705-92-22. E-mail: kaldybayeva@mail.ru. Барлық хабарландыруды What's app бойынша қабылдаймыз.

ЖК «Gold Capital» Нұр-Сұлтан қ., Абай көшесі, 78, 105-кеңсе. Тел.: 8 (7172) 52-02-11, 8(702)839-90-86.

«Sokrat-PV» Юридическое агенство» ЖШС, Павлодар қаласы,Крупская көшесі,61,кеңсе 23. Телефон: 87027159520; 87182221266 (жұмыс).

«Назар-1 фирмасы» ЖШС («РУТА» ЖА), директоры Кривилова Татьяна Ивановна. Шымкент қ., Г.Иляев көшесі, 47 (Шаймерденов к. бұрышы) RBK банктің жанында, Тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp : +7-705-705-31-31. E-mail: nazar.reklama@gmail.com

ЖК «TRade and service», Алматы қ., ш/а Жетісу-3, 55/133.

ЖК «Аюбаева», Қарағанды қ., Жамбыл көшесі, 11. Тел.: 8 (7112) 42-00-71.

Арлан-консалтинг ЖШС, Семей қ.,К.Мұхаметханов көшесі,23 «А»,104-бөлме. Тел.: 8 (705) 798-58-18,8(708)4672701

«Грация» ЖШС, Атырау қаласы, Махамбетов көшесі, 107-а, 2-бөлме, тел.: 32-14-29, 30-65-24, 8701 920 4538.

«ЮрСлужба» ЖШС, Көкшетау қ., Е. Әуелбеков көшесі,129. Тел.: 8 (7162) 25-77-17,8(747)8097074.

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қ., Естай көшесі 40. Тел.: 8 (7182) 32-47-67,32-49-04

Қалиасқаров Нұрлан Нұрғисынұлы ЖК, Петропавл қ.,К.Сүтішов көшесі,58,30-бөлме,3-қабат. Тел.: 8 (7152) 46-02-57,ұялы тел.: 8 (777) 572-29-91, 8 (701) 315-54-59.

ЖК «Бакирова Г.», Шымкент қ., Желтоқсан көшесі, 18. Әділет Департаметінің жанында. Тел.: 8 705 714 58 77.

Михеева Ольга Станиславовна ЖК, Қостанай қ., Гоголь көшесі, 110, ВП 67 (Чехов-Гоголь көш. қиылысы), Тел.: 8-714-2-50-97-07, ұялы тел.: 8-7758847211,8-7053506918.

«Озат-1» ЖШС, Ақтөбе қ., Алтынсарин көшесі 31. Тел.: 8 (7132) 40-41-05,ұялы тел.: 87774348344 және Ақтау қаласы.

ЖК «SAPA KZ» Атырау қаласы, ұялы тел.: 87781063779,e-mail:zan-at@mail.ru.

«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС Орал қ.,Л.Толстой көшесі,28. Тел.: 8 (7112) 50-88-05.

«Реклама» ЖШС, Орал қ., Достық-Дружба даңғылы,182. Тел.: 8 (7112) 50-47-34.

ЖК «Сагидоллина Б.», 1 Теміржол вокзалы, Р.Зорге көшесі 8,«Лина» шаштаразы. ardawka_94@mail.ru,Тел: 87058762218.

«Компания Жете» ЖШС, Талдықорған қ., ш/а, Молодежный 3-үй, 1-п. Тел.: 8(7282) 24-29-66, 87058147221.

ЖК Гавриленко И.И., Қостанай қ.,пр. әл-Фараби 119-үй,407-А бөлме. Тел/факс: 8 (7142) 53-63-21.

«Жас Отау» ЖК Қыдырбаева Н.Н.Қызылорда қ., Әйтеке би көшесі, 27. Тел.: 26-45-89, ұялы тел: 8 (777)402-28-28; 8 (700) 332-24-78

ЖК Тажибаева, Тараз қаласы, Қойкелді көшесі 158 а, ХҚО аумағы. Ұялы тел.: 87017268772, 87054422939.

ЖК Новоселова Лилия, Петропавл қаласы,Қазақстан Конституциясы көшесі,28-үй,1-қабат. Тел.: (87152) 46-74-77,8-777-228-64-13.

ЖК «Reklam Servise», Тараз қаласы, Төле би көшесі,73 (ауладан кіру). Тел.: 8(7262)502222,ұялы тел: 87019457336 Татьяна.

ЖК «Выдай», Өскемен қаласы,60. Тел.: 8(7232) 578414,ұялы тел.: 87772256506.

БАЙҚАУҒА!

КИЛЛЕРДІҢ ҚАТЕЛІГІ

Алматы қаласы. «Океан» дүкенінің маңайы. 21.12.1993 жыл

Жаңа жыл қарсаңы. Аяқ-қолыңды шымшылаған сарышұнақ аяз. Жеңіл көліктегі термометр 23 градусты көрсетіп тұр. Соған қарамастан ала-құла Алатаудың баурайындағы бұйығы қалада қым-қуыт тіршілік.

Асфальт түстес «Вольвоның» терезесінен тысқа көз салып отырған бизнесмен салондағы бір бума раушан гүліне және пүлішпен оралған сыйлығына көз тастады. Осылай абыр-сабыр болып жүргендердің бірі өзі екеніне күлкісі келді.

Кашемир пальтосының жеңін түргенде алтын сағаты жылт-жылт етті. Сағаттың қылдырықтай тілі түскі бірге жақындап қалыпты. «Түскі үзіліс кезінде Галяны құттықтап кетейін. Кешке қарай кім біледі, қайда болатынымды» – деп ойлап қойды. Галя дегені көптен бері ұнатып жүрген сүп-сүйкімді қыз еді. Өзі басқаратын құрылыс компаниясында істейді. Алғашқыда жай сыйластықтан басталған аралас-құралас қарым-қатынасы бірте-бірте махаббатқа ұласып бара жатқандай. Бизнесмен жұмбақ жымиды. Ойша сұңғақ бойлы Галяның ақсары жүзін, аспан түстес тұңғиық көздерін, толқындалған қоңырқай бұйра шашын көз алдына елестетті. Өзінен бір мүшелдей кіші екендігіне қарамастан қылықтары тәп-тәтті. Жақын қатынаста болғанына біраз уақыт өтсе де сен деп сөйлемейді. Мұны көрсе болғаны «Сіз» деп сызылып тұрғаны. Бұл да оның сыйластығына сыйластықпен жауап қатуға тырысады.

...«Океанның» жанындағы бағдаршам істемей қалыпты. Соған байланысты көлік кептелісі пайда болыпты.

– Осы жерге тоқтай салшы. Дүкенге кіріп «Қазақстан» коньягі мен бір қорап шоколад алып келші. Иә, темекіні де ұмытпа. Екі «Абай» жетіп қалар, – деп жүргізушісіне жаңа шыққан жиырма теңгеліктерді ұсынды. Жүргізуші желең отырған қалпы дүкенге қарай жүгіре жөнелді. Дүкенде адамның көптігі алыстан байқалып тұрды. Шыныдан жасалған есігіне бір тыным жоқ. Кіріп-шығып жатқан адам. Әрине, оның үстіне Алматыдағы ең үлкен дүкендердің бірі болған соң барлығы осында келуге тырысады. Іздегендерін осы жерден табатындарына сенімді.

Арада сүт пісірімдей уақыт сырғыды. Жүргізуші кешіге бастады. Бизнесмен сағатына қарады. Кеткеніне он бес минуттай өтіпті. «Жарайды. Алып келсе қайда баратынымды біледі ғой. Бірінші рет келіп жүрген жоқ. Мен жаяулап бара берейін». Осы ойға бекінген ол көліктен шығып, дүкен жаққа тағы бір қарады. Ешкім көрінбейді. Шамалы жүріп барып, көлікке қайта келді. Ұмытып барады екен, бір қолына ұқыппен гүлді, екінші қолына пакеттегі сыйлығын ұстады. Сөйтті де дүкеннің артқы жағындағы еңселі үйге қарай бет түзеді.

Аулаға кірген соң элиталық үйге тағы да қызыға қарады. Өзі басқаратын құрылыс компаниясы қанша үй соқса да, осы үйдің орны бөлек. Тырнақалды құрылысы болғаннан кейін ба, қарағысы келе береді. Тоғыз қабатты тұрғын үй кешені Алматының қақ жүрегінде орналасқан. Қымбат құрылыс материалдарымен безендірілген. Сыртқы көрінісінің өзі-ақ көп нәрсені аңғартып тұрғандай. Инфрақұрылымы да дамыған аймақ. Барлығы үйдің айналасында. Қолжетімді. Галя да осыны әуелден сезсе керек. Осы үйден пәтер алғысы келетіндігін білдірді. Бизнесмен алғашқыда абыржып қалғандай еді. Элиталық тұрғын үй кешені болған соң, әрі тұрған жері жайлы болғандықтан мұндағы барлық пәтерлер қыл үстінен бөлініп қойған-ды. Астыңғы қабаттың барлығын жергілікті муниципалитет сатып алған. Әрине, сәл төмендеу бағамен. Ішінің удай ашығандығы әлі есінде. Бірақ не істерсің. Қолынан келіп тұрған соң, қала басшысы қонышынан басатын әдеті ғой. Қалғанына құдай береке берсін деп қойған-ды. Ал Галя өтініш айтқанда абыржып қалған себебі, «осы өтінішті айтқызбай-ақ істеуім керек еді ғой. Қалай ұмытып кеткенмін» деп ыңғайсызданғаны еді. Содан амал жоқ, сату бөліміне тапсырма берді. Олар барлық пәтердің сатылып кеткендігін айтып, алақандарын жайды. Не істеу керек? «Шын жыласа соқыр көзден жас шығады» деген, ойына жүргізушісіне бөлінген пәтер түсті. Жүргізуші бәлсінбеді. Жаңадан соғылып жатқан басқа үйден бұдан да кеңірек пәтер алып беретіндігін айтқанда көп ойланбай-ақ келісті. Сөйтіп бұл мәселені сәтті шешкені бар. Жалпы, биылғы жыл жаман болмады. Ойға алған істерінің барлығы орындалды. Компанияның аяқ алысы да жаман емес. Қазақстандағы белді де беделді құрылыс компаниясының қатарына қосылып үлгерді. Алда бұдан да үлкен жоспарлар бар. Ол туралы айту әзірге ертерек.

Күн көзі жылтырап тұрғанымен, аяз шымшылап барады. Тоңғанын енді сезді. Түс кезі. Қыбырлағандар қатары бұрынғыдан да көбейе түскендей. «Қой, текке тоңғанша үйге кіре берейін». Артына бұрылып тағы бір қарады. Жүргізуші көрінбейді. Биік үйдің есігіне жақындай бергені сол еді, әлдене «тарс» ете түсті. Ішіне ыстық от кіріп кеткендей болды. Қалтасындағы тапаншасын қалай алғанын өзі де сезбей қалды. Сақтандырғышын шешкенімен, атып үлгермеді. Тағы да «тарс» еткен дыбыс естілді. Қай жақтан атып жатқанын да аңдай алмады. Көшедегі адамдардың у-шу болып қашып жатқандығын байқады. Әлдебір әйел бар дауысымен ойбай салды. Бұдан ары қарайғы оқиғалар есінде жоқ. Тәлтіректеп төрт-бес қадам жүрді де, жер сүзе құлады. Осы сәт бұта арасынан қара курткалы, бұтына көк джинсы киген, шымыр денелі, басында қара түсті спорттық бас киімі бар еңгезердей жігіт сып етіп шыға келді. Жүгіре басып бизнесменнің қасына келді де, қолындағы тапаншасымен оның басынан «тарс» еткізіп тағы атты. Бұған дейін қозғалақтап жатқан жаралы дене бір шоршып барып, сылқ ете түсті.

Әлгі жігіт төмен қарай жеңіл жүріспен жүгіре жөнелді. Асып-сасып жүргені байқалмайды. Күнделікті жұмысын істеп кетіп бара жатқандай. Қимылы ширақ және нық. Үйлердің арасымен сытылып кетуге тырысып барады. Артына бұрылып та қарамады. Қылмыскердің бұл жүрісін көргендердің көздері төртеу болып, ауыздарын ашып, жағаларын ұстады. «Адам өлтірдім-ау» деп қиналып бара жатқан жігіт жоқ. Құдды бір қас дұшпанын өлтіріп, содан ләззат алып бара жатқандай...

Бұл кезде қолына шоколад пен коньяк ұстаған жүргізуші де үйге жақындап қалған еді. Тапанша дыбысы шығысымен бар пәрменімен үйдің ауласына жүгірді. Қашып бара жатқан қара курткалы жігітті көрісімен:

– Тоқта! – деп бар дауысымен айғай салды. Қолындағы тапаншамен бір атты. Сол екен, қара курткалы жігіт ағаштың тасасына тығылып үлгерді. Жүргізуші де тығылу үшін есік алдындағы бұталарды тасалай бергені сол еді, қара курткалы жігіт көздемей-ақ шүріппені басты. Жүргізуші бұтаға жете бере бүк түсті. Қайта басын көтермеді. Ауыр демалғанынан болар, бұта арасынан қою бу шыққандай болды. Қара курткалы жігіт жылдам басып үйдің бұрышын айнала берді... Осы кезде барып тапанша дауысынан тығылып тұрғандар естерін жиды.

– Милиция!

– Милицияға звондаңдар!

– Телефон қайда! – дескен жұрт аулаға кіруге қорқып, бұрыш-бұрыштан айқайлады.

Оқиға орнында

Алматы қаласындағы Бостандық аудандық ішкі істер бөлімінің жедел-тергеу тобы оқиға орнына санаулы минуттарда жетіп келді. Ішкі істер органдарына шалынған қоңыраулардың эмоциялы болғандығын осыдан-ақ байқауға болатындай. Келе іске кірісті. Оқиға болған аудан қоршауға алынды. Қылмыскерді ұстауға қатысты басқа да іс-шаралар жылдам пысықталып жатты. Аудандағы ғимараттар мен көше қиылыстары әп-сәтте-ақ милиция бақылауына көшті. Олар әрбір шатырды, жертөле мен үй босағаларын тыңғылықты түрде тінтуге кірісті.

Қылмыс жайлы оқиға лезде гулей жөнелді. Өтірігі бар, шыны бар, әркім өз пайымдауын айтып жатты. Аса қауіпті қылмыскер екендігі бәріне ескертілді. Бірақ, дәл мұндай шаңқай түстегі атысты Алматы әлі көрмеген еді. Куәгерлердің барлығы жағаларын ұстап, бастарын шайқап жатты.

– Қылмыс өршіп кетті!

– Масқара ғой, шаңқай түсте бір емес, екі адамды «спокойно» атып кету деген!

– Әне, «Союз» қалай тарқады, міне қылмыс солай өршіп кетті. Мұндай сұмдық бұрын болмаушы еді! Бұл әлі бастамасы ғана. Алдағы уақытта да мұндайлар көбейе беретін болады!

– Бұрын мұндай оқиғаларды, тал түстегі атыс-шабыс дегендерді «американский» кинолардан ғана көруші едік! – Жиналып қалған қала халқы оқиғаны осылай бағалап жатты.

«Жедел жәрдем» көлігі де көп ұзамай жетті. Ақ халатты дәрігерлер бизнесменнің тамырын ұстап, бастарын шайқады. Үш жерден тиген оқ оңай ма? Жатқан жерінде жан тапсырыпты. Ал, жүргізуші ауыр жаралы екен. Демігіп жатыр.

– Бар көмектеріңізді жасаңыздар! Бұл адам тірі қалуы керек! – деген жедел топ бастығы дәрігерге қайта-қайта тапсырып жатты, – қалай есін жинайды, бірден бізге хабар беріңіздер!

– Жақсы, жарайды. Жарақаты өте ауыр секілді. Әуелі қан тоқтату керек. Дәрігерлер оны жылдамдатып көлікке салды да, жақын маңдағы ауруханаға бетке алды. Бірақ, «жазмыштан озмыш жоқ» деген, арада бір-екі сағаттай уақыт өткенде жүргізушінің де қансырап барып қайтыс болғандығы туралы хабар жетті. Оқиғаның негізгі бір куәгері жүргізуші болатын шығар деген із кесушілердің үміті үзілгендей болды.

...Қанша іздегенмен, қара курткалы қылмыскерді қолға түсірудің сәті түспеді. Жердің жарығына түсіп кеткендей ізім-ғайым жоқ. Қоршауда тұрған аймақтың әрбір тасына дейін қаралды. Жоқ.

– Жер жұтып кетті ме?! – Алматы қаласы Бостандық аудандық ішкі істер бөлімінің бастығы подполковник Амантай Әубәкіров айналаға ойлана қарады, – қайда тығылуы мүмкін! Бұл аймақтан шығып кететіндей уақыт болған жоқ қой!

Куәгерлер не деп жатыр?

– Олардың сөздері әртүрлі боп тұр. Біреулері «киллер автомобильге мінді» дейді. Екіншілері «жатақхана жаққа қарай қашты» дейді. Қылмысты іздестіру бөлімінің бастығы орта бойлы, қияқ мұртты, шымыр денелі майор Мұрат Мұқашев осыны жылдам баяндап, оқиға орнына қайта кетті.

Куәгерлердің алуан түрлі, бір-біріне қарама-қайшы жауаптары жедел іздестірушілерді шатастыра бастады. Амал жоқ, куәгердің аты куәгер. Кімдікі дұрыс, кімдікі бұрыс деп таласып жататын уақыт емес. Барлық жауаптарын тексеруге тура келеді.

– Мына ағашты тасалап тұрып атты. Сөйтті де былай кетті, – толық денелі кемпір ауладағы ағашты, содан кейін үйдің бұрышын көрсетті.

– Олай емес, сен дұрыс көрген жоқсың ғой. Сен ол кезде подъезде тығылып тұрдың. Балам, былай болды ғой, ол «тарс-тұрс» еткізіп атты да, үйдің бұрышын жағалап жатақхана жаққа қарай қашты. Ары қарай «забордан» секіріп кетуі мүмкін, – деп зейнет жасындағы қария әлгі кемпірдің сөзін түзеді.

– Жоқ. Мен тығылған жоқпын. Сығалап бәрін көріп тұрдым. Ол жатақхана жаққа емес, мына жаққа, көше жаққа қарай жүгірді, – деген кемпір мен қарт кісі екеуі өзара дауласып кетті...

Іргедегі бес қабатты жатақхананың жертөлесінен бастап шатырына дейін қайта-қайта тінтіп шығуға тура келді. Ешкім жоқ. Есесіне жатақханада заңсыз тұрып жатқандар, төлқұжаттарының мерзімі өтіп кеткендер, осы секілді басқа да ұсақ-түйек заң бұзушылықтар молынан тіркелді. «Бір жоқты бір жоқ табады» дегендей, бұған дейін хабар-ошарсыз кеткендер тізімінде жүрген екі адам дін аман табылды...

Осындай есептің бәрін тыңдап болған подполковник Әубәкіров:

– Да-а. Киллер кетті. Айырылып қалдық! Ол «уже» бостандықта жүр! – деп автомобильдің капотын жұдырығымен бір қойды. Ішкі интуициясы сездіріп тұрды. Қылмыскер құрылған тордан оп-оңай шығып кетті. Яғни, бұл қылмыскердің қылмыс орнын тастап кету тәсілі басқа! Мұны Әубәкіров оқиға орнын зерттей бастағанда-ақ байқаған еді. Бірақ, бәрі де кеш. Қолданып жүрген тәсілдерді жетілдіру керек деген ой келді. Бірақ қалай?

Әрине, милиция қызметкерлерін де түсінуге болатын еді. Бұған дейін тек шетелдік фильмдерден ғана көретін мұндай оқиғамен олар да алғаш рет бетпе-бет келіп отыр. «Киллер» деген терминді бұған дейін тек экраннан естіп келсе, енді оны өздерінің де лексикондарына енгізе бастады...

Алғашқы болжамдар

Жедел жиналыс түннің бір уағына дейін созылды. Алғашқы болжамдар айтылды.

– Бизнесменнің таныстары мен туыстарын жақсылап тексеру керек! Қылмысты іздестіру бөлімінің бастығы өзінің дәлелдерін келтіре бастады. Дәлелдері сенімді шықты. Қылмыскердің жүріс-тұрысы, қатыгездігі, «бастан атуы» – оның ұсақ-түйек қылмыскер еместігін білдіріп тұрғандай.

– Біріншіден, – деді бөлім бастығы, – бизнесменнің қай уақытта, қай жерге келетіндігін киллер нақты білген. Бұл анық нәрсе. Біздің бір «зацепкамыз» осы болмақ. Сондықтан ол алдын ала позициясын «удачно» таңдай білген. Себебі, далада минус 20 градустың үстінде аяз болғандығына қарамастан, ол ширақ қимылдаған. Яғни, жылы жерде тұрған. Далада күткен болса, ол бұлай ширақ қимылдай алмаған болар еді. Аяқ-қолы тоңған адам дәл бұлай ата алмайды. Бизнесменді қырық екі метр жерден көздеп, дәл тигізген. Екі оқ ішіне тиген. Ал жүргізушіні елу бес метр жерден атқан. Кездейсоқ, дайындығы жоқ адам мұндай қашықтықтан тигізе алмайды. Так что ол «профессиональный киллер»!

Қылмыс орнынан да із-түзсіз сытылып кетті. Тіпті, иттердің өзі із ала алмай қалды. Бізге де өте абайлап қимылдау керек. Екіншіден, бизнесменнің аулаға жалғыз кіретіндігін киллер білген. Өйткені, жүргізуші ешуақытта машинадан шықпайды екен. Міне, осының өзі-ақ киллердің қолында барлық ақпарат болғандығын байқатады. Яғни, бизнесменнің айналасындағы біреу оны ақпаратпен жақсылап жабдықтаған. Бәрін біліп отыр. Ол кім? Ең алдымен сол адамды табуымыз керек.

Майор Мұқашевтің сенімді болжамдары жедел кеңеске қатысып отырғандардың барлығын ойландырып тастады. Ешкім ой қоса алмады. Алғашқы болжамдар осындай болды.

– Ал мотив қандай? Шаңқай түсте осылай атып тастайтындай бір себеп болуы керек қой? «Между прочим», бұл бізге тасталып отырған «вызов»! Милицияның қолынан не келер екен деген ой да жоқ емес! Мұны естісе бүкіл журналистер шулайтын болады. Жазып та жатқан шығар! Бүкіл әлем еститін болады. Тағы қандай версия бар?– Әубәкіровтың бұл сауалына қылмысты іздестіру бөлімінің қызметкерлері жауап берді:

– Әртүрлі болжамдар жасалуда. «Финансовая махинация» деп ойлаймыз. Үлкен компания! «Большие обороты!» дегендей. Осы бағытқа бар күшімізді салып отырмыз. Желтоқсан айының басында ғана бизнесмен екі «макар» сатып алыпты. Біреуін өзінің досына сыйлапты. Біз оған «Делец» деген «оперативный псевдоним» қойдық. «Семерканың» бақылауына бердік. Жіптің ұшы осыдан шығатын секілді.

– «Океан» маңайына не үшін келгенін білдіндер ма?

– Иә. Оқиға болған үйде компанияның «секретаршасы» тұрады екен. Сонымен махаббаты бар сияқты. Соны құттықтауға келген сыңайлы. Бір букет гүл, қымбат сыйлығы осының айғағы. Жүргізушінің жүгіріп келген жолынан да бір қорап шоколад пен коньяк табылды. Осы үйде демалғысы келгендігі айқын.

– Криминалистер не дейд?

– Барлық материалдар экспертизаға жіберілді. Айғақтар көп емес. Тапқан заттарымыз лабораторияда зерттеліп жатыр. Анализді күтіп отырмыз, – криминалистер тобының бастығы подполковник Сәндібай Күмісбеков қолындағы фотосуреттері мен қағаздарына қарап сөйледі.

– Жарайды. Бүгінге осы. Жұмыс істеңдер! – Әубәкіров осыны айтып, жиналыс аяқталды деген сыңай танытты

Куәгер көз жұмды

Көп ұзамай-ақ баллистикалық экспертизаның қорытындысы дайын болды.

– Не дейд? – Әубәкіров алдына қойған екі-үш жапырақ құжатты оқымас бұрын қылмысты іздестіру бөлімінің бастығына қарады.

– Қысқаша айтқанда, бизнесменнің басындағы оқ «Макаровтан» болып шықты.

– Соныме-е-ен?

Мұхтар АНАРБЕКҰЛЫ

(Жалғасы бар)

ЗАҢ газеті

Редакторлар кеңесінің төрағасы – директор
Досымбек ӨТЕҒАЛИЕВ

Бас редактор **Айнұр СЕМБАЕВА**
Бас редактордың орынбасары **Шолпан ҚАРАЕВА**

Нөмірдің кезекші редакторы **Ерлік КЕБЕКБАЙ**

Меншік иесі:
«ЗАҢ» МЕДИА-КОРПОРАЦИЯ»
ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Астана	Айша Құрманғали 8 707 851 91 13.
Алматы облысы	Нұрбол Әлдібаев 8 701 357 66 84.
Ақтөбе облысы	Жансая Есмағанбетова 8 705 398 62 83.
Атырау облысы	Боранбай Ғалиев 8 775 543 03 80.
Маңғыстау облысы	Жазира Әбіл 8 702 514 54 44.
Қызылорда облысы	Гүлбану Мақажан 8 701 697 39 86.
Түркістан облысы	Сейітхан Құлмаханбетов 8 707 721 19 59. Шадияр Мекенбайұлы 87757335665
Батыс Қазақстан облысы	Нұрлыбек Рахманов 8 707 177 80 70.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Алматы қаласы,
Х.Досмұхамедұлы көшесі
68 «б»-үй.
Қабылдау бөлмесі:
292-43-43, 8 708 929 9874, zangazet.kz

E-mail: zanreklamaastana@mail.ru

«Заң газеті» аптасына 2 рет – сейсенбі, жұма күндері жарық көреді.
Жеке таралым 5596 дана
Апталық таралым 11 192 дана

Тапсырыс №97 Индекс 65921

Газет Қазақстан Республикасы бойынша таралады

Газетіміздің электронды нұсқасын ZANMEDIA.KZ сайтынан оқи аласыздар.

Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігіне байланысты талап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде қабылданады.

Газетті есепке қою туралы **№16297-Г куәлікті 2017 жылғы 12 қаңтарда** Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген.

Газеттің терімі мен бет қаттау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс. 8 (727) 51-78-27, 8 (727) 51-78-31